

Μάιος 1969: Ο Αλαίν Κριβίν (στο μέσο) αναγγέλλει την υποψηφιότητά του για την προεδρία της Δημοκρατίας – Αριστερά του ο Ντανιέλ Μπενσαίντ και δεξιά ο Ανρί Βεμπέρ.

Βερολίνο, Φεβρουάριος 1968. Διαδήλωση για το Βιετνάμ: Ρούντι Ντούτσκε και Αλαίν Κριβίν.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν

Αμπέλ

Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Γεννημένη στο Παρίσι η Ζανέτ Αμπέλ εντάσσεται από το 1957 στην Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών (UEC) και στο διάστημα 1958-1960 είναι μέλος του Εθνικού Γραφείου της οργάνωσης.

Το 1962 πρωτοπάει στην Κούβα και μένει για ένα μεγάλο διάστημα.

Από τότε θα κάνει πάρα πολλά ταξίδια, όχι μόνο στην Κούβα αλλά σ' ολόκληρη τη Λατινική Αμερική.

Το 1965 θα διαγραφεί από την UEC μαζί με τον Κριβίν, τον Βεμπέρ και τους άλλους τροτσκιστές και το 1966 θα συμμετέχει στην ίδρυση της «Επαναστατικής Κομμουνιστικής Νεολαίας» (JCR).

Από τις ελάχιστες γυναίκες με πρωταγωνιστικό ρόλο το Μάη η Ζανέτ Αμπέλ θα είναι από τα ιδρυτικά μέλη της τροτσκιστικής «Επαναστατικής Κομμουνιστικής Λίγκας» (LCR) το 1969.

Συνεχίζει τη δράση της μέχρι σήμερα ως μέλος του πολιτικού γραφείου της οργάνωσης και είναι επιφορτισμένη με τα διεθνή θέματα.

Η Ζανέτ Αμπέλ μιλάει σε εκδήλωση για τη δολοφονία του Τσε Γκεβάρα.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Υπάρχει διάχυτη η αίσθηση ότι η γενιά σας μετά το '68 «επέπλευσε» και αφομοιώθηκε από το σύστημα. Πόσο σας βρίσκει σύμφωνη αυτή η άποψη;

ΑΜΠΕΛ: Δεν τη συμερίζομαι. Μου φαίνεται πολύ σταλινική. Μοιάζει με την άποψη που λέει ότι μόνο το ΚΚ είναι ικανό να εκπροσωπεί την εργατική τάξη. Έπειτα είναι μια ανάλυση απλουστευτική των προβλημάτων των διανοουμένων στη σημερινή κοινωνία.

Η έννοια της γενιάς επίσης δεν είναι τόσο σωστή. Δεν μπορούμε ν' αρνηθούμε βέβαια ότι υπήρξε μια γενιά ανάμεσα στο 1960-1968 που πίστευε σε μια προοπτική, την επαναστατική, αλλά ας μην κάνουμε γενικεύσεις. Σήμερα πολύ λίγα στοιχεία έχουν μείνει από εκείνη την κοινή θέληση για επαναστατική αλλαγή. Έχω πολλές φορές την αίσθηση ότι πρόκειται για τραγωδία που μετατράπηκε σε φάρσα.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Πολλοί από τους αναλυτές του '68, συνήθως όσοι ανήκουν και στη γενιά του Μάη επιχειρούν μια συναισθηματική προσέγγιση που ωραιοποιεί τα γεγονότα αλλά και τη μετέπειτα πορεία.

Σαν μέσα από την ατομική επιτυχία μερικών πρωταγωνιστών να επιβεβαιώνονται συλλογικά οι προσδοκίες και τα οράματα του Μάη.

ΑΜΠΕΛ: Εδώ έχουμε να κάνουμε με μια πολύ σύνθετη κατάσταση. Υπάρχουν πολλοί που είναι ικανοποιημένοι απ' αυτό που ήταν τότε κι απ' αυτό που είναι σήμερα. Θεωρούν ότι υπάρχει μια συνέχεια στην πορεία τους. Το πράγμα γίνεται πιο σύνθετο όταν έρχονται οι σοσιαλιστές στην εξουσία και πολλοί απ' τους παλιούς του Μάη καταλαμβάνουν διάφορες θέσεις στον κρατικό μηχανισμό. Όταν λοιπόν στην αριστερά πιστεύουν ότι δεν άλλαξαν όχθη, ότι δεν διέψευσαν το παρελθόν τους. Αυτό τους επιτρέπει ακόμη να λένε ότι στο βαθμό που η επαναστατική προοπτική δεν είναι άμεση αυτοί κάνουν ό,τι μπορούν για τη δημοκρατία, τη διεύρυνση και τη βελτίωσή της.

Πιστεύω ότι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το Σοσιαλιστικό Κόμμα κατάφερε να εκφράσει με μεγάλη επιδεξιότητα ιδέες του Μάη, κυρίως όσες αφορούσαν δικαιώματα και ελευθερίες, και επειδή ακριβώς είναι ένα μεγάλο κόμμα, πολυσυλλεκτικό, με τάσεις, πολλοί άνθρωποι βρήκαν εκεί πολιτική στέγη.

Για μας, και εννοώ τον Αλαίν Κριθίν και εμένα, που έχουμε συνεχίσει από πιο αριστερές θέσεις είναι πραγματικά δύσκολο να μη φανούμε επιθετικοί και «εκτός κλίματος» μέσα στη συναίνεση που έχει κυριαρχήσει. Και αυτό δημιουργεί δυσκολίες και στις προσωπικές μας σχέσεις.

Ας μιλήσουμε όμως για το Μάη. Θα ξεκινήσω λίγα χρόνια πιο πριν. Τότε στην Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών (UEC) είχαμε μια μεγάλη συζήτηση για τη διαμάχη Μαντέλ και Γκορζ σχετικά με την έννοια του νεο-καπιταλισμού.

Εμείς, η αριστερή πτέρυγα της Ένωσης, τασσόμαστε

με την άποψη του Μαντέλ που υποστήριζε την προοπτική μιας κοινωνικής έκρηξης σε αντίθεση με τον Γκορζ που θεωρούσε ότι στην κοινωνία της αφθονίας η επανάσταση είναι αδύνατη.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Πιστεύατε δηλαδή ότι σε μια χώρα ανεπτυγμένου καπιταλισμού όπως η Γαλλία θα μπορούσε να επέλθει η ρήξη.

ΑΜΠΕΛ: Απόλυτα, γιατί ο γκωλισμός είχε επιφέρει βαθιές μεταβολές στη γαλλική κοινωνία. Η βιομηχανική ανάπτυξη οδήγησε στην προλεταριοποίηση μεγάλες μάζες καθώς και στην μετακίνηση αγροτικών στρωμάτων στις μεγάλες πόλεις.

Ακόμη η συγκέντρωση όλων των εξουσιών στον Ντε Γκωλ έκανε το πολιτικό κλίμα ασφυκτικό.

Στην UEC αναλύαμε επίσης την παγκόσμια κατάσταση γιατί ήταν μια εποχή έντονων ανακατατάξεων – αντιποικιοκρατικοί απελευθερωτικοί αγώνες, το δόγμα της ειρηνικής συνύπαρξης των δύο υπερδυνάμεων και βλέπαμε ότι η επαναστατική προοπτική υπήρχε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Δεν βλέπατε πιο πιθανή την επανάσταση σε μια χώρα του Τρίτου Κόσμου απ' ό,τι στη Γαλλία;

ΑΜΠΕΛ: Κινούμαστε και προς τις δύο κατευθύνσεις. Στη Γαλλία η συγκέντρωση εργατών στα μεγάλα αστικά κέντρα οδήγησε το '67 σε απανωτές απεργίες. Ένα νέο προλεταριάτο όχι τόσο οργανωμένο πολιτικά αλλά μαχητικό έκανε την εμφάνισή του.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Θεωρούσατε λοιπόν ότι οι κοινωνικές μεταβολές οδήγησαν στη ριζοσπαστικοποίηση της νεολαίας και

των εργαζομένων που θα κατέληγε σε μια έκρηξη όπως ο Μάης;

ΑΜΠΕΛ: Δεν είχαμε προβλέψει το Μάη, τουλάχιστον ως προς την ένταση και την έκταση.

Υπήρχε όμως αφ' ενός η προλεταριοποίηση για την οποία μίλησα και αφ' ετέρου μια βαθιά κρίση στο Πανεπιστήμιο που έδιναν την αίσθηση της γενικότερης κρίσης αυτού του αυταρχικού καθεστώτος.

Η αίσθηση του αυταρχισμού ήταν έντονη σε όλα τα επίπεδα της ζωής μας. Όχι μόνο στην πολιτική αλλά και στην καθημερινότητά μας. Κι αυτό ερχόταν σε αντίθεση με τη διάθεση της νεολαίας, την ώθησή της προς τα μπρος. Γιατί άρχιζε τότε μια αλλαγή στις νοοτροπίες και τα ήθη.

Το '68 συγκλίνουν δύο φαινόμενα: η εμφάνιση νέων κοινωνικών στρωμάτων και η μαζικοποίηση στο Πανεπιστήμιο. Αυτά τα δύο θ' αποτελέσουν τη μαγιά του Μάη.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Εσείς όμως φύγατε για την Κούβα, αναζητώντας τη διέξοδο που δεν σας έδινε η Γαλλία.

ΑΜΠΕΛ: Ναι, γιατί ο Πόλεμος της Αλγερίας είχε τελειώσει, στη Γαλλία υπήρχε αυτό το ασφυκτικό κλίμα που περιέγραψα, ήθελα ν' αναζητήσω αλλού μια προοπτική αγώνα και έτσι διάλεξα την Κούβα.

Τότε, το 1962, η Κούβα ήταν ένα όραμα, η γοητεία της επανάστασης. Ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ και η Σιμόν ντε Μπωβουάρ είχαν ήδη πάει το 1961 και πολλοί διανοούμενοι είχαν πάρει επίσης το δρόμο.

Για μας που είχαμε αρχίσει να διαπιστώνουμε την κρίση και τα αδιέξοδα του υπαρκτού σοσιαλισμού, που βιώ-

ναμε τις συνέπειες του σταλινικού φαινομένου, η Κούβα ήταν μια καινούρια ελπίδα.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Το Μάη του '68 είσατε στο Παρίσι. Πώς κρίνατε τα γεγονότα μέσα από το πρίσμα της επαναστατικής εμπειρίας που είχατε αποκτήσει;

ΑΜΠΕΛ: Έβλεπα στα γεγονότα του Μάη την επιβεβαίωση των αναλύσεων που είχαμε κάνει, την επιμήκυνση και την έκρηξη των καταστάσεων που είχαμε επισημάνει.

Ειδικότερα σε σχέση με την εμπειρία της Κούβας διαπίστωνα ότι στο σύνθημα «καθήκον κάθε επαναστάτη είναι να κάνει την επανάσταση», ο Μάης ανταποκρινόταν θανμάσια.

Το λέω αυτό γιατί στην Κούβα η συζήτηση που κυριαρχούσε τότε ήταν οι σχέσεις του καθεστώτος του Φιντέλ Κάστρο με τα κομμουνιστικά κόμματα της Λατινικής Αμερικής.

Στη Γαλλία αντίστοιχα θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το κομμουνιστικό κόμμα ήταν ένα ρεφορμιστικό κόμμα που είχε εγκαταλείψει κάθε ιδέα επανάστασης, επομένως το καθήκον της εξέγερσης έπρεπε να το αναλάβουμε εμείς. Όταν λοιπόν άρχισε ο Μάης θα μπορούσα να πω πως ήμαστε υπερπροετοιμασμένοι, εγώ προσωπικά αισθανόμουν σε πλήρη συνέχεια και συνέπεια με όσα σκεπτόμουν τόσα χρόνια. Η στάση δε του ΓΚΚ επιβεβαίωσε τις αναλύσεις που είχαμε κάνει και έδειχνε τις ομοιότητες που υπήρχαν ανάμεσα στη στάση του και σ' εκείνη των άλλων ΚΚ της Λατινικής Αμερικής, τηρουμένων βέβαια των αναλογιών.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Το '68 έχετε ήδη φύγει από την Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών (UEC) και, μαζί με τον Κριθίν, τον Βε-

μπέρ και άλλους, ιδρύετε την «Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία» (JCR).

Είσατε από τις λίγες γυναίκες που πρωταγωνιστούν στα γεγονότα. Ποια ήταν η θέση της γυναίκας το '68;

ΑΜΠΕΛ: Για να είμαστε ειλικρινείς οι γυναίκες δεν ήταν καθόλου το πρόβλημα στο Μάη. Το γυναικείο ζήτημα προέκυψε αργότερα, μετά το Μάη. Ούτε πριν, στην «Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών» είχαμε ανάλογους προβληματισμούς. Αν και υπήρχε ήδη αλλαγή στα ήθη ο καθένας μας τη ζούσε σε προσωπικό επίπεδο. Δεν έμπαινε καθόλου στους ιδεολογικοπολιτικούς προβληματισμούς μας. Έπειτα το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν πολύ συντηρητικό, πουριτανικό. Στην «Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία» επίσης δεν είχε ποτέ συζητηθεί το γυναικείο ζήτημα άλλωστε είμαστε πολύ λίγες γυναίκες. Ούτε όμως και στο Μάη μας προβλημάτισε η ιδιαιτερότητα του γυναικείου ζητήματος. Προσωπικά δεν έχω καμιά ανάμνηση για κάτι που ν' αφορούσε ειδικά τις γυναίκες. Υπήρχε άλλωστε τέτοια συντροφικότητα, τέτοια έξαψη και έξαρση που δεν άφηνε χρόνο να το σκεφθούμε καν.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Η καθοδήγηση του κινήματος το Μάη, σε ποιο βαθμό ήταν δημοκρατική, πώς λειτουργούσε;*

ΑΜΠΕΛ: Ήταν δημοκρατική γιατί βασιζόταν στο αυθόρμητο. Σε μας θέβαια στην JCR υπήρχε ένας έλεγχος γιατί ήταν συγκεκριμένες οι κατευθύνσεις μας. Είχαμε μια γενική αντίληψη του τι θέλαμε κι αυτό στηριζόταν στις αναλύσεις που κάναμε με βάση τον Μαντέλ.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Στη διάρκεια της εξέλιξης των γεγονότων*

μπορούσατε να κάνετε κάποια πρόβλεψη για το πού πηγαίναν τα πράγματα;

ΑΜΠΕΛ: Όχι, δεν είχαμε μια εκτίμηση για το πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση, παρά το γεγονός ότι εμείς στην «Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία» ήμασταν οι πιο συνειδητοποιημένοι, ξέραμε τι θέλαμε, είχαμε μια συγκεκριμένη ανάλυση.

Όμως εμείς δεν ήμασταν παρά ένα τμήμα του κινήματος. Όπως άλλωστε και οι άλλες οργανώσεις. Ήταν τεράστια η διαφορά ανάμεσα στους λίγους οργανωμένους και το συνολικό όγκο του κινήματος. Γι' αυτό και το βάρος των οργανώσεων ήταν σχετικό και η αδυναμία πρόβλεψης μεγάλη.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Ξεπεράστηκαν οι οργανώσεις στη διάρκεια των γεγονότων;*

ΑΜΠΕΛ: Παρά τη δυσαναλογία δεν νομίζω ότι ξεπεράστηκαν. Κι αυτό γιατί ένα μαζικό κίνημα δεν μπορεί εντελώς μόνο του να καθορίσει τους στόχους του. Αναγκαστικά, ορίζονταν από τις οργανωμένες ομάδες. Υπήρχε όμως μια πολύ αρμονική σχέση ανάμεσα στις οργανώσεις και το μαζικό κίνημα.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Με τους εργάτες τι σχέση είχατε;*

ΑΜΠΕΛ: Ήταν μια εμπειρία πολύ δύσκολη. Εγώ τότε ήμουν επικεφαλής του εργατικού τμήματος της JCR που ήταν εξαιρετικά ολιγάριθμο. Παρ' όλα αυτά αποφασίσαμε να πάμε στους εργάτες της Renault. Κι αυτό πώς ξεκίνησε; Ήλθε και μας βρήκε μια ημέρα στο περίπτερό μας στη Σορβόνη ένας εργάτης της Renault που μας κάλεσε

στο εργοστάσιο. Έτσι δημιουργήσαμε έναν πυρήνα της JCR στη Renault. Αργότερα σε συνεργασία με άλλες αριστεριστικές οργανώσεις ιδρύσαμε μια επιτροπή δράσης και αρκετούς μήνες μετά το Μάη του '68 οι συγκεντρώσεις αυτής της επιτροπής ήταν πολύ πιο μάζικές από τις αντίστοιχες του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Κάναμε συζητήσεις που διαρκούσαν ολόκληρες ώρες, ήταν μια πραγματική κάθοδος των φοιτητών στους εργάτες.

Αυτό το στοιχείο δεν έχει αναλυθεί επαρκώς, κατά τη γνώμη μου, παρ' όλο που δίνει την ιδιαιτερότητα του γαλλικού Μάη.

Η ιδέα της συμμαχίας των φοιτητών με τους εργάτες είναι πολύ ισχυρή σ' αυτή τη γενιά, που προέρχεται στην πλειοψηφία της από την Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών. Και είναι εγκληματικό το ότι το ΚΚ διέλυσε αυτή τη συμμαχία με τη στάση του.

Κινητοποίησε τη CGT και επέβαλε στους εργαζόμενους να μην έρχονται σε επαφή μαζί μας. Έφτασε στο σημείο ν' απαγορεύσει την είσοδό μας στα εργοστάσια, να εμποδίζει τους εργάτες να μας μιλάνε με επιχειρήματα του είδους «είναι αριστεριστές, είναι προβοκάτορες» κλπ. Έτσι οι επαφές αυτές διακόπηκαν.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Μετά το Μάη τι έγινε; Επήλθε κατακερματισμός των πολιτικών ομάδων που αποτέλεσαν τον πυρήνα των κινητοποιήσεων;*

ΑΜΠΕΛ: Ο κατακερματισμός επήλθε όταν αρχίσαμε ν' αναλύουμε τα αίτια της αποτυχίας του κινήματος, αλλά και τι το προκάλεσε όπως και οι προοπτικές του.

Να περιοριστώ όμως στο τι κάναμε εμείς στη JCR. Μετά το Μάη η κυβέρνηση απαγόρευσε τη νόμιμη δράση μας.

Έτσι η πρώτη μας φροντίδα ήταν να επαναλειτούργησουμε την οργάνωσή μας ή να δημιουργήσουμε μια άλλη, γιατί το δυναμικό μας είχε αυξηθεί με τα γεγονότα. Από 300 μέλη φθάσαμε τα 2.000. Το Σεπτέμβριο του 1968 εκδώσαμε την εφημερίδα μας τη *Rouge*, σε καθημερινή βάση, και μετά αρχίσαμε τις συζητήσεις για τη μορφή που θα έπρεπε να πάρει η οργάνωσή μας. Κάναμε τον απολογισμό του Μάη.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Δεν σας επηρέασε αρνητικά η αποτυχία του Μάη;*

ΑΜΠΕΛ: Όχι, καθόλου. Αντίθετα, υπήρξε μια ενδυνάμωση των οργανώσεων, η διαρροή άρχισε μετά το 1974. Είχαμε συνεχή αυξητική τάση μέχρι το '74. Υπήρξε μια θαυμαστή πολιτική ωρίμανση και συζητήσεις για το Μάη και την προοπτική για το κίνημα μετά το 1968. Βέβαια υπήρχαν διαφωνίες για το χαρακτήρα του αλλά το βασικό ήταν ότι για 6-7 χρόνια μια ολόκληρη γενιά συζητούσε, προβληματιζόταν και πίστευε στο δρόμο που χάραξε ή συγκρουσιακή διαδικασία του 1968.

Εμείς στη Λίγκα πιστεύαμε ότι ο Μάης ήταν μια γενική δοκιμή, είναι άλλωστε και ο τίτλος ενός θιβλίου που εκδώσαμε τότε, και ότι σε λίγο η επαναστατική κρίση θα επαναλαμβανόταν, άρα θα έπρεπε να είμαστε έτοιμοι να την αντιμετωπίσουμε.

Όλες μας οι αναλύσεις κατέληγαν στο εξής: τι έλειπε από το Μάη του '68; Ένα επαναστατικό κόμμα προετοιμασμένο να παρέμβει την κατάλληλη στιγμή για να καθοδηγήσει το κίνημα.

Πρώτο λοιπόν καθήκον ήταν η δημιουργία αυτού του κόμματος. Όλες μας οι συζητήσεις περιστρέφονταν γύρω απ' αυτό το ζήτημα: τι κόμμα θα φτιάξουμε, με ποια μορ-

φή κλπ., στην προοπτική πάντα της επανάστασης που έρχεται.

Ο προβληματισμός αυτός διαρκεί έως το 1974-75, οπότε μπαίνουμε σε μια διαφορετική και δύσκολη περίοδο.

Ήδη από το 1972, χρονιά της υπογραφής του Κοινού Προγράμματος της Αριστεράς, το πολιτικό τοπίο αλλάζει.

Μπαίνουν προβλήματα που αφορούν τη φύση και το χαρακτήρα αυτού του προγράμματος, το πρόβλημα των συμμαχιών κλπ.

Εμείς, παρ' όλο που ήμασταν έξω από τις διαδικασίες αυτές, τις παρακολουθούμε γιατί αναπόφευκτα έχουν επίδραση και στη λειτουργία μας.

Το 1973 με την κατάληψη της LIP* επιβεβαιώνεται η άποψή μας για υπέρβαση των παραδοσιακών μορφών πολιτικής και συνδικαλιστικής παρέμβασης.

Το 1974 το κοινό Πρόγραμμα θα εγκαταλειφθεί και από το 1975 πια στις αναλύσεις μας θα ραίνει μια παράμετρος άγνωστη έως τότε, η οικονομική κρίση που έχει αρχίσει.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Για την πορεία, αλλά και την προβληματική της οργάνωσης ποιος είναι ο επόμενος σταθμός; Το '81;*

ΑΜΠΕΛ: Σίγουρα είναι ένας σταθμός. Γιατί η αριστερά παίρνει την εξουσία και ταυτόχρονα εκλείπει η προοπτική της επανάστασης, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα.

Εκείνη την περίοδο αρχίζουμε να συζητάμε το πρόβλημα της υπερεκτίμησης του Μάη του '68, της υπερεκτίμησης των επαναστατικών ρυθμών. Καταλαβαίνουμε ότι τα πράγματα ήταν πολύ πιο σύνθετα απ' ό,τι πιστέψαμε, ότι η επαναστατική διαδικασία δεν είναι άμεση και κατά συ-

* Βλ. εισαγωγή.

νέπεια παραδεχόμαστε ότι η μέχρι τότε ανάλυσή μας ήταν λανθασμένη.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Εγκαταλείπετε δηλαδή την έννοια της «γενικής δοκιμής».*

ΑΜΠΕΛ: Υπήρχαν δύο θέσεις στην οργάνωση σχετικά με το αν ο Μάης είχε τα χαρακτηριστικά της επαναστατικής κρίσης.

Η μια υποστήριζε ότι ο Μάης ήταν όντως επαναστατική κρίση, απέτυχε όμως γιατί έλειπε η αντίστοιχη επαναστατική ηγεσία να την κατευθύνει. Αυτή ήταν και δική μου θέση. Η άλλη θεωρούσε ότι ο Μάης ήταν μια μεγάλη κρίση αλλά όχι επαναστατική. Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης πίστευαν ότι η πραγματική κρίση έρχεται γύρω στο 1975 γιατί θεωρούσαν ότι τότε ολοκληρώνεται η μεταπολεμική τριακονταετία της ευημερίας και αρχίζει η οικονομική κρίση.

Και στις δύο περιπτώσεις όμως υπερεκτιμούσαμε τους επαναστατικούς ρυθμούς, κατευθύναμε την προσπάθειά μας στην προοπτική της αναμενόμενης επαναστατικής κρίσης.

Η πραγματικότητα μας υποχρέωσε να καταλάβουμε ότι η διαδικασία θα είναι πολύ πιο αργή απ' όσο πιστεύαμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Η πιο διαδεδομένη ερμηνεία για το Μάη του '68, θα το γνωρίζετε, είναι η κοινωνιολογική, που υποστηρίζει ότι ο Μάης απέτυχε πολιτικά αλλά κέρδισε κοινωνικά μέσα από τον τρόπο ζωής και έκφρασης που επέβαλε τελικά η γενιά του '68.*

Τι πιστεύετε;

ΑΜΠΕΛ: Δεν συμμαρίζομαι την άποψη ότι ο Μάης συνε-

χίστηκε μέσα από διάφορες μορφές κοινωνικής έκφρασης. Αλλά είναι αλήθεια ότι επέφερε αλλαγές στο κοινωνικό και ιδεολογικό πεδίο.

Να μην ξεχνάμε ότι η Γαλλία μέχρι το '68 ήταν μια χώρα κλειστή μ' ένα αναχρονιστικό σύστημα αξιών.

Ο φεμινισμός, οι σχέσεις των δύο φύλων, ένα άλλο σύστημα αξιών είναι συνέπειες του Μάη.

Από κει έλκουν επίσης την καταγωγή τους ιδέες όπως η αυτοδιαχείριση, η δημοκρατία στα εργοστάσια.

Σ' όλα αυτά τα ζητήματα μπορούμε να μιλάμε για πριν και για μετά το '68 εποχή.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Σήμερα θρискόμαστε πάλι σε συνθήκες κρίσης, οικονομικής αλλά και κοινωνικής, πολιτισμικής. Υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στην προ του '68 περίοδο και τη σημερινή;*

ΑΜΠΕΛ: Υπάρχουν κοινά σημεία αλλά δεν θα έλεγα ότι η περίοδος είναι ανάλογη εκείνης που προηγήθηκε του '68. Πιστεύω όμως ότι στη Γαλλία θα υπάρξουν κοινωνικές κρίσεις σε πολλά επίπεδα. Γιατί και σήμερα όλοι αισθάνονται την αποτελμάτωση, την έλλειψη προοπτικών.

Υπάρχει όμως το βάρος της αποτυχίας του Μάη, δεν μπορούμε να επαναλάβουμε το Μάη και επιπλέον υπάρχει μια τρομακτικών διαστάσεων φιλελεύθερη αντεπίθεση, τάση επιστροφής σε αντιδραστικές αξίες.

Αυτό δεν συνέβαινε το '68.

Άλλη μια διαφορά είναι ότι έχει προηγηθεί η διακυβέρνηση της χώρας από τη σοσιαλδημοκρατία που απέτυχε πλήρως καθώς και το ότι απέτυχε και η διάδοχη φιλελεύθερη διακυβέρνηση.

Αυτή η διάψευση των προσδοκιών δεν υπήρχε το '68. Τότε πιστεύαμε σε μια σειρά πραγμάτων, άσχετα αν μετά διαψευστήκαμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Παρ' όλα αυτά το φθινόπωρο του '86 οι φοιτητικές κινητοποιήσεις απέδειξαν ότι δεν κοιμούνται όλοι και όλα σ' αυτή τη χώρα.*

ΑΜΠΕΛ: Ναι, υπάρχουν και σήμερα, όπως και το '68, ενδείξεις που προαναγγέλλουν την έλευση μιας μεγάλης κρίσης.

Το σπουδαστικό κίνημα του '86 ήταν πολύ πιο μαζικό απ' ό,τι το '68 αλλά πιο περιορισμένο στους στόχους και τις διεκδικήσεις του.

Θεωρώ ακόμη πιο σημαντικό το κίνημα των σιδηροδρομικών.

Για πρώτη φορά στα συνδικαλιστικά χρονικά σ' ένα εργατικό κίνημα απόλυτα ελεγχόμενο από το κομμουνιστικό κόμμα εμφανίζονται μορφές αυτο-οργάνωσης, απεργιακές επιτροπές ανεξάρτητες από τὰ συνδικάτα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Πού θα διοχετευθεί όμως αυτή όλη η δυναμική;*

ΑΜΠΕΛ: Αυτό είναι το μεγάλο πρόβλημα. Γιατί υπάρχουν υπόγειες κινήσεις, δυνάμεις που δεν έχουν βγει στην επιφάνεια. Θα υπάρξουν λοιπόν κρίσεις κοινωνικές, αλλά ποιος θα τις εκφράσει πολιτικά; Εμείς είμαστε πολύ μικρή δύναμη για να μπορέσουμε να σηκώσουμε αυτό το βάρος.

Άλλωστε, δεν πιστεύω ότι μόνο μια οργάνωση της αριστεράς μπορεί να κατευθύνει πολιτικά αυτή τη διαδικασία. Έτσι εξηγείται η κίνηση γύρω από την υποψηφιότητα Ζυκέν. Εμείς θρискόμαστε εκεί γιατί προσπαθούμε ν' ανιχνεύσουμε μια απάντηση.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Είκοσι χρόνια μετά, το μήνυμα του Μάη είναι ζωντανό ή ξεπερασμένο;*

ΑΜΠΕΛ: Όχι, δεν έχει ξεπεραστεί αλλά σε περιόδους αναδίπλωσης του μαζικού κινήματος όπως η σημερινή, αυτές οι ιστορικές στιγμές παραμερίζονται προσωρινά, ξεχνιούνται τα διδάγματά τους.

Αν πάρουμε το Μάη του '68 και προσπαθήσουμε να τον προσαρμόσουμε στα σημερινά δεδομένα θα καταλήξουμε σε αδιέξοδα είναι αλήθεια.

Έτσι πιστεύουμε ότι πρόκειται για κάτι ιστορικό και άχρηστο. Λάθος. Οι περσινές κινητοποιήσεις μας απέδειξαν το αντίθετο.

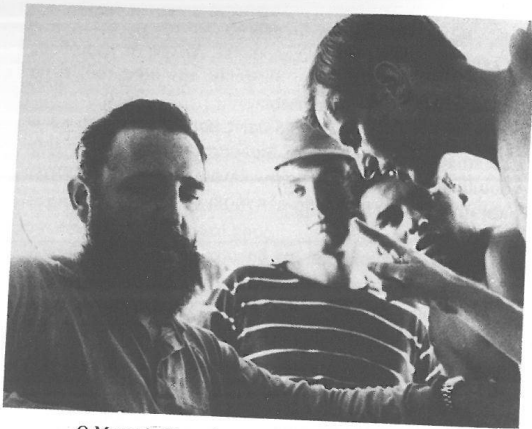
Η οργάνωση, η μορφή των κινητοποιήσεων, το σύνολο των στοιχείων του κινήματος ήταν κληρονομιά του '68. Αν δεν υπήρχε ο Μάης, μπορώ να σας διαβεβαιώσω, οι κινητοποιήσεις αυτές δεν θα γίνονταν έτσι. Είναι απίστευτο πως όλες οι μορφές, οι τρόποι οργάνωσης πάνω στους οποίους εμείς πειραματιστήκαμε το '68 εμφανίστηκαν πάλι από τη γενιά του '86. Και θα ήθελα να πω ότι εμείς στη Λίγκα πειραματιστήκαμε πολύ πάνω στις κινητοποιήσεις των εργατών και των φοιτητών, πάνω στο μαζικό κίνημα. Είχαμε πάντα ανοιχτή τη συζήτηση σχετικά με τον εκδημοκρατισμό του μαζικού κινήματος, την αυτοοργάνωση των μαζών. Έτσι είδαμε τη χρονιά που μας πέρασε, την επιρροή του Μάη στις κινητοποιήσεις των σπουδαστών αλλά και των σιδηροδρομικών. Των σιδηροδρομικών που δεν είναι νεολαία, αλλά άνθρωποι της δικιάς μας γενιάς και ξέρουν σ' όλες τους τις λεπτομέρειες την αυτοοργάνωση, τη δημοκρατία στο μαζικό κίνημα και ξέρουν επίσης τι πρέπει ν' αποφύγουν. Όλα αυτά είναι κληρονομιά του Μάη. Νομίζω λοιπόν ότι είναι λάθος

να λέμε ότι ο Μάης έχει ξεπεραστεί. Απλώς σε περιόδους ύφεσης του κινήματος δεν βλέπουμε την αξία του, τι θα μπορούσε σήμερα να μας δώσει.

Οι κινητοποιήσεις του '86 όμως μας δείχνουν ότι κάτω από το τέλμα συντελούνται διαδικασίες που αργά ή γρήγορα θα έλθουν δυναμικά στην επιφάνεια. Αργά ή γρήγορα η οικονομική κρίση θα οδηγήσει στη σύγκρουση.

Πλατεία της Σορβόνης 9 Μαΐου. Ο Αραγκόν προσπαθεί να μιλήσει στους φοιτητές.

Ο Μπερνάρ Κουσνέρ με τον Φιντέλ Κάστρο στην Α-
βάνα το 1964.

Ο Μπερνάρ Κουσνέρ, σε διαδήλωση στο Καρτιέ Λατέν.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ

Κουσνέρ

Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

«Πεθαίνουμε από φιλανθρωπία και αδιαφορία».*

Ήταν το φθινόπωρο του 1968 στη Μπιάφρα. Ο Μπερνάρ Κουσνέρ έχει φτάσει εκεί λίγους μήνες μετά το Μάη. Διάλεξε αυτή τη λύση για να ξεφύγει από τη Γαλλία που τον έπνιγε.

Είναι από τους πρωταγωνιστές του Μάη με κλασικό δρομολόγιο.

Από το «Ενωμένο Αντιφασιστικό Μέτωπο» (FUA) ενάντια στον πόλεμο της Αλγερίας το 1961, στην Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών (URC). Μέλος του Εθνικού της Γραφείου το '64 θα εκδιωχτεί μετά την εκκαθάριση της ανανεωτικής πτέρυγας. Το 1968 θα μπει επικεφαλής της απεργιακής επιτροπής στην Ιατρική Σχολή.

Το Σεπτέμβριο μαθαίνει ότι ο Ερυθρός Σταυρός ζητάει γιατρούς για τη Μπιάφρα. Θα πάει.

Τρία χρόνια αργότερα, το 1971, θα ιδρύσει μαζί με άλλους τους «Γιατρούς χωρίς σύνορα».

Το 1979 θα φύγει για να γίνει συνιδρυτής των «Γιατρών του Κόσμου» και θα ριχτεί στην περιπέτεια της διάσωσης των προσφύγων του Βιετνάμ στη θάλασσα της Κίνας.

Από τα πιο αμφιλεγόμενα και τα πιο προβεβλημένα πρόσω-

---

* Mario BETTATI-Bernard KOUCHNER, *Le Devoir d' Ingérence*, éd. Denoël, Paris, 1987.

πα της γενιάς του '68. Με πολλούς φίλους και φανατικούς εχθρούς. Για την προκλητικότητα των δηλώσεών του, και γιατί είναι απ' αυτά τα ονόματα-σύμβολα της επιτυχίας αυτής της γενιάς που πολλοί θεωρούν ασυμβίβαστη με το πνεύμα του Μάη.

Ο Μάης; Μια άσκηση στιλ θα πει μετά είκοσι χρόνια.

Μπερνάρ Κουσνέρ.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Τι μπορείτε να πείτε σήμερα για το Μάη του '68. Υπάρχει κάτι ή έχουν ειπωθεί όλα;

ΚΟΥΣΝΕΡ: Θα έλεγα ότι το Μάη μπορούμε να τον εξετάσουμε σε δύο κατευθύνσεις.

Έχουμε από τη μια πλευρά το τέλος της μαρξιστικής σκέψης, την αποθέωση των ουτοπιών, την καθυστέρηση της συνειδητοποίησης της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας απ' όσους συμμετείχαν στο '68.

Και από την άλλη πλευρά η γαλλική κοινωνία που ήταν εντελώς συντηρητική, αστική με την έννοια την πιο αντιδραστική, κλειστή, επαρχιώτικη, ανοίγει κάτω από την πίεση των γεγονότων του '68, κι αυτή πιστεύω είναι η συμβολή, η αναμφισβήτητη μεγάλη συμβολή του Μάη. Επίσης, η ηθική που προέκυψε από το Μάη, η απελευθέρωση των πνευμάτων, το τέλος των ιδεολογιών και του σεχταρισμού είναι θετικά στοιχεία.

Ακόμη η ανακάλυψη του πραγματικού χωρίς τις ετικέτες της δεξιάς ή της αριστεράς, η ανακάλυψη του ανθρωπισμού, δεν θα μπορούσαν να γίνουν χωρίς τις συγκρούσεις του Μάη. Νομίζω ότι είναι ήδη πολύ.

Εκείνοι που υποστηρίζουν ότι ο Μάης είχε μόνο αρνη-

τικά στοιχεία κάνουν λάθος. Κι αυτοί που λένε ότι ήταν το τέλος των ουτοπιών σφάλουν επίσης. Ο Μάης ήταν μια εξέγερση συναρπαστική με πάρα πολλά θεατρικά στοιχεία. Ήταν θα έλεγα μια άσκηση στίλ.

Κάποια στιγμή θα μπορούσαμε να είχαμε πάρει την εξουσία. Αλλά ποιος ήθελε να την πάρει;

Ο Ντε Γκωλ είχε εξαφανιστεί, μην το ξεχνάτε, ο Πομπιντού είχε μείνει μόνος του και ήμασταν μια χούφτα άνθρωποι που απείλησαν την εξουσία.

Ποιοι ήταν αυτοί; Ήταν όλοι όσοι προέρχονταν από τον αντιιμπεριαλιστικό αγώνα της Αλγερίας, όλοι όσοι πρώτοι πολεμήσαμε το σταλινισμό στην Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών, οι πρώτοι συνεπείς αντισταλινικοί αλλά και αντικομμουνιστές θα έλεγα.

Η δική μου γενιά που μπαίνει επικεφαλής τον Μάη είχε ήδη περάσει από το ΚΚ, είχε υποφέρει από την αρτηριοσκλήρωση του κόμματος, είχε καταφέρει να το απομυθοποιήσει. Το '68 ήμασταν ήδη εικονοκλάστες και ως προς το ΚΚ και ως προς τους αστικούς θεσμούς. Επιμένω ότι το '68 ήταν μια άσκηση στίλ για την ολοκληρωτική μας απελευθέρωση, για να ζήσουμε τη νεότητά μας.

Ήταν επίσης ένα φαινόμενο με παγκόσμια διάσταση, ένας σεισμός για το πνεύμα και το σώμα των ανθρώπων, που ανέτρεψε τις ισορροπίες στις μεταξύ μας σχέσεις, στον έρωτα, παντού.

Για ν' αναφερθώ στην προσωπική μου περιπέτεια, όταν το καλοκαίρι του '68 διαπιστώνω με αμηχανία ότι είμαστε πολύ λίγοι στη Σορβόνη για να διαμαρτυρηθούμε εναντίον της σοβιετικής εισβολής στην Τσεχοσλοβακία αποφασίζω να φύγω. Λίγο αργότερα, το Σεπτέμβριο του '68 αρχίζω ένα διαφορετικό περίπλοο με πρώτο σταθμό τη Μπιάφρα.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Αν υιοθετήσουμε μια από τις ερμηνείες του Μάη θα λέγαμε ότι διαλέγετε μια ατομική λύση.*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Για μένα ήταν περισσότερο μια ανακάλυψη. Ανακάλυπτα τον κόσμο με το φορτίο βέβαια που έφερα, το φορτίο του αριστερού του γεμάτου προκαταλήψεις και βεβαιότητες. Πίστευα ότι υπάρχουν οι καλοί και οι κακοί, οι καλοί από τη μια πλευρά οι κακοί από την άλλη. Διαπίστωνω όμως σιγά σιγά ότι τα πράγματα δεν είναι έτσι, ότι για παράδειγμα μια σοβιετική βόμβα μπορούσε να σκοτώσει το ίδιο όπως και μια αμερικανική. Διαπίστωνω την άγνοια και την αδιαφορία μας για τον Τρίτο Κόσμο. Εφησυχασμένοι ότι είχαμε στηρίξει τους απελευθερωτικούς αγώνες είχαμε εγκαταλείψει αυτούς τους λαούς στην τύχη τους.

Βλέποντας την πείνα, το θάνατο, τις ταλαιπωρίες αυτών των ανθρώπων άρχισα ν' αναρωτιέμαι μήπως υπάρχουν και άλλες αξίες εκτός από την πολιτική. Ταυτόχρονα άρχισα ν' αμφισβητώ και το σύστημα βοήθειας στο οποίο μετείχα ως απεσταλμένος του Ερυθρού Σταυρού και που απαγόρευε ν' αποκαλύψω όσα έβλεπα. Συγκρότησα τότε μια διεθνή επιτροπή εναντίον της γενοκτονίας στη Μπιάφρα.

Η επιτροπή αυτή συσπειρώσε γιατρούς, νοσοκόμους, δημοσιογράφους, πιλότους αεροπλάνων, όλους όσους είχαν δει τι συνέβαινε στη Μπιάφρα και δεν είχαν πρόβλημα να το δηλώσουν.

Λίγο αργότερα, το 1971, αφού είχα «διασχίσει την έρημο», εγώ ένα παιδί του '68 και ο Μαξ Ρεκαμέ ένας χριστιανός, που γνώριζε ήδη όσα μόλις ανακάλυπτα, θα ιδρύσουμε τους «Γιατρούς χωρίς σύνορα».

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Τότε άρχισε να κλονίζεται η αριστερή σας ταυτότητα;*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Διαπίστωνα ότι ένας άνθρωπος που δεν ήταν αριστερός μπορούσε να δει πράγματα που εγώ μέχρι τότε δεν έβλεπα και έτσι άρχισα να κλωνίζομαι. Η αριστερά αποδοκίμαζε αυτές τις αποστολές, τις θεωρούσε σκανδαλώδεις γιατί πίστευε ότι μόνο η επανάσταση αποτελεί λύση. Στο μεταξύ όμως τι θα γινόταν;

Όταν μετά από χρόνια ανακάλυψε ότι αυτή ήταν η ουσιαστική πολιτική προσφορά στον Τρίτο Κόσμο θέλησε να οικειοποιηθεί το έργο αυτών των οργανώσεων, να βαδίσει στο δρόμο που είχαν ανοίξει οι χριστιανοί.

Εμένα οι παλιοί μου σύντροφοι με αντιμετώπιζαν ως καθυστερημένο ρομαντικό όταν τους μιλούσα για το Βιετνάμ και τη Μπιάφρα. Για να στηρίξω την προσπάθειά μου αναγκάστηκα να καταφύγω σε ανθρώπους που δεν ήταν πολιτικοί μου φίλοι, αστούς που θεωρούσα μετριότητες.

Αισθάνθηκα ευτυχής όταν το '79, που έφτιαχνα τα πλοία της σωτηρίας για τους πρόσφυγες του Βιετνάμ, ήρθαν και με βρήκαν οι παλιοί μου φίλοι. Τους περίμενα από καιρό. Γιατί ήμουν σίγουρος ότι αυτό που έκανα ήταν θαύματα πολιτικό. Έπρεπε όμως να δώσουν τα χέρια ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ με τον Ραιημόν Αρόν, να ενώσουν τις προσπάθειές τους για τα πλοία της σωτηρίας για να πεισθούν ότι είναι σημαντικό ν' ασχολείσαι με τα άμεσα προβλήματα των ανθρώπων, να βρίσκεσαι κοντά τους όταν πεθαίνουν.

Σήμερα όλοι μιλούν για ανθρώπινα δικαιώματα, κάθε κόμμα έχει την οργάνωσή του, τότε όμως τ' αντιμετώπιζαν περιφρονητικά.

Το 1979 είναι σταθμός για μένα για έναν πρόσθετο λόγο: καθώς οι «Γιατροί χωρίς σύνορα» αρνήθηκαν να συμμετέχουν στην προσπάθεια των πλοίων της σωτηρίας, εγώ μαζί με άλλους φύγαμε και ιδρύσαμε μια καινούρια οργάνωση τους «Γιατρούς του κόσμου».

Δεν ξέρω πότε θα τελειώσει αυτή η περιπέτεια αλλά θα ήθελα να έχει σαν κατάληξη την αποδοχή από όλα τα κράτη των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προσθήκη στο Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του δικαιώματος να προσφέρουμε τη βοήθειά μας σ' όποιον μας το ζητήσει ανεξάρτητα από τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα του, εάν δηλαδή μας το επιτρέπει το καθεστώς ή όχι.

Θεωρούμε επίσης απαραίτητη την προσθήκη στον όρο του Ιπποκράτη της δυνατότητας καταγγελίας κάθε βασανισμού και κακομεταχείρισης χωρίς βέβαια να παραβιάζεται το ιατρικό απόρρητο.

Όσοι υποφέρουν δεν ανήκουν στο κράτος που τους περιθάλπει ή προκαλεί την ταλαιπωρία τους. Πρέπει να μπορούμε να πηγαίνουμε όπου και όταν μας καλούν χωρίς εμπόδια. Αυτό το δικαίωμα άλλωστε ασκήσαμε όταν βρεθήκαμε παράνομα στο Αφγανιστάν, στο Σαλβαδόρ, στη Ν. Αφρική. Και είμαστε οι μόνοι που το κάναμε.

Αυτό το δικαίωμα της παρέμβασης, όπως λέμε, θέλουμε να κατοχυρώσουμε και νομικά.

Γιατί ως ιδιώτες δεν μπορούμε να παρέμβουμε όπου γίνονται σφαγές, γενοκτονίες, παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Προσωπικά, η ιδέα που με διακατέχει είναι να μην επαναληφθεί το Άουστρις, η Γκουέρνικα, το Βιετνάμ, η Μπιάφρα. Και είναι μια ιδέα που θγήκε από το Μάη του '68.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Η σημερινή Γαλλία σας απογοητεύει;*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Και ναι, και όχι. Με απογοητεύει σ' ένα μεγάλο βαθμό αλλά πάλι είναι από τα λίγα μέρη του κόσμου όπου μπορείς να ζήσεις.

Με απογοητεύει το πνευματικό της επίπεδο, η μετριότητα των ελίτ της, η αδιαφορία της για το τι συμβαίνει στον πλανήτη.

Με απογοητεύει γιατί δεν βλέπω τίποτα το απαραίτητο στον κόσμο να προέρχεται από τη Γαλλία. Εκτός ίσως από τα BIC, τα εμβόλια «MERIEUX» και τα ποτήρια DURALEX.

Τι ακούγεται από τη Γαλλία στον κόσμο; Οι Γάλλοι γιατροί –the french doctors– και η συγκατοίκηση.

Βλέποντάς τη από μακριά η Γαλλία φαίνεται μια χώρα όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ανεπτυγμένα και οι άνθρωποι απολαμβάνουν την ελευθερία και τον πολιτισμό. Όταν έρχεσαι κοντά συνειδητοποιείς τη μετριότητα των πραγμάτων και απογοητεύεσαι.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Η γενιά σας έχει ενσωματωθεί στο σύστημα;*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Νομίζω ναι, αν και λίγοι βρίσκονται στην πολιτική, σε θέσεις εξουσίας. Δεν κατηγορώ κανέναν για τις επιλογές του. Θλίβομαι όμως γιατί δεν βλέπουμε πιο μακριά, αδιαφορούμε για την κρίση στον Τρίτο Κόσμο, δεν μας νοιάζει ότι είμαστε πλούσιοι και εγωιστές.

Σκεφθείτε τη θλακεία ν' αποθηκεύουμε τα πλεονάζοντα προϊόντα μας ενώ άλλοι πεινάνε. Κι όλα αυτά για να προστατεύσουμε μια αγορά περιορισμένη. Έχω υπόψη μου απίστευτους αριθμούς. Ένα εκατομμύριο τόνοι απθθηκυσμένο κρέας, τη στιγμή που υπάρχουν άνθρωποι που πεθαίνουν απ' την πείνα. Εάν αυτές οι αδικίες δεν διορθωθούν η έκρηξη θα έρθει πολύ σύντομα, είμαι βέβαιος.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Όλα αυτά που λέτε δεν έχουν ιδεολογική χροιά;*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Είναι πολύ πιθανό να είμαι εγώ στην αριστερά και η αριστερά να μην είναι στη θέση της. Γνωρίζω ανθρώπους της αριστεράς που στην πραγματικότητα είναι δεξιοί και πολλούς δεξιούς με αριστερή νοοτροπία. Είναι περισσότερο ατομική υπόθεση.

Βέβαια *grosso modo*, οι νέες ιδέες ανήκαν περισσότερο στην αριστερά απ' ό,τι στη δεξιά. Ναι, πιστεύω ότι η κοινωνική πρόοδος ανήκει στην αριστερά αλλά και ο σεχταρισμός ανήκει στην αριστερά. Έτσι εγώ δυσπιστώ απέναντι στις ετικέτες, προτιμώ να εξετάζω τις ιδέες μία μία και τους ανθρώπους που τις υπερασπίζονται, στη δράση και την πρακτική τους. Θέλω να βλέπω την πραγματικότητα κι όχι να μου πουλάνε προσδοκίες τα κόμματα. Οι πολιτικοί μας δεν ξέρουν τι συμβαίνει στον κόσμο, δεν έχουν ιδέα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Είναι όμως εθνικό σας ελάττωμα αυτή η εσωστρέφεια.*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Είναι μάλλον ένα χαρακτηριστικό των πλούσιων χωρών να μη βλέπουν έξω από τα σύνορά τους. Η εθνική μας αρρώστια είναι η αδιαφορία, το να μη σκεφτόμαστε τους γέρους, το να βιάζονται γυναίκες στο μετρό και να μην επεμβαίνει κανείς, είναι η απώλεια της συντροφικότητας και της ζεστασιάς.

Το μάθημα αυτό μας δίνουν οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Είστε αισιόδοξος για το μέλλον της προσπάθειάς σας;*

ΚΟΥΣΝΕΡ: Είμαι μάλλον απαισιόδοξος γιατί το χάσμα

ανάμεσα στις ανεπτυγμένες χώρες και τις χώρες του Τρίτου Κόσμου είναι τεράστιο. Έπειτα έχω προβλήματα συνειδησιακά όταν ασκώ το λειτούργημά μου. Ποιο είναι, για παράδειγμα, το δικαίωμα παρέμβασης στο Αφγανιστάν; Γιατί το ασκώ; Για να πάρουν την εξουσία οι αντάρτες και να οικοδομήσουν μια κοινωνία χειρότερη από αυτή των Σοβιετικών;

Είναι ουτοπικό να πιστεύω ότι συμβάλλω στην πρόοδο αυτών των ανθρώπων;

Μπορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου να μη γνωρίζουν σύνορα;

Όταν είμαι στο Σαλβαδόρ και βλέπω ότι οι άνθρωποι υποφέρουν και από τις βιαιότητες των ανταρτών και από την άκρα δεξιά τι κάνω;

Μένω κοντά στο λαό. Το ίδιο και στη Ν. Αφρική και το Αφγανιστάν, όσο και αν οι συνθήκες είναι διαφορετικές. Έτσι, νομίζω, αγγίζω το στόχο που έχω βάλει: την υπερεθνικότητα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ

Βεμπέρ

Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Ο Ανρί Βεμπέρ σκιαγράφησε έτσι τον εαυτό του όταν του ζητήσαμε ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα:

«Γεννήθηκα στις 23 Ιουνίου 1944 στη Σιβηρία κοντά στα κινεζικά σύνορα. Ήταν ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Οι γονείς μου ήταν αιχμάλωτοι πολέμου.

Μπήκα στην Κομμουνιστική Νεολαία όταν ήμουν 16 χρονών κατά τη διάρκεια του πολέμου της Αλγερίας. Στο Πανεπιστήμιο έγινα μέλος της "Ένωσης Κομμουνιστών Φοιτητών" (UEC) και μαζί με τον Αλαίν Κριβίν αναπτύξαμε το τροτσκιστικό ρεύμα. Διαγράφηκα το 1966 και ιδρύσαμε την "Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία" (JCR) απ' όπου προήλθε η "Επαναστατική Κομμουνιστική Λίγκα" (LCR).

Τέλος του '68, έγινα βοηθός φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Βενσέν και σήμερα ακόμα διδάσκω εκεί. Από το Σεπτέμβριο του '68 μέχρι το 1976 ήμουν διευθυντής της εφημερίδας της LCR της Rouge.

Παρατήθηκα από τη θέση αυτή μετά από μια κρίση προσωπική και εγκατέλειψα τελικά τη Λίγκα το 1980 για να αφιερωθώ στην επιστημονική έρευνα.

Από την ενασχόλησή μου αυτή προέκυψε ένα βιβλίο για τη γαλλική εργοδοσία.* εργασία που θεωρώ πολύ σημαντική.

* Henri WEBER, Le Patronat Français, Paris 1985.

Συνεργάστηκα με τον Λωράν Φαμπιύς όταν ήταν υπουργός Έρευνας και Βιομηχανίας και μετά πρωθυπουργός και εξακολουθώ να είμαι συνεργάτης του.

Έγινα μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος στις 7 Νοεμβρίου 1985, επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης, σε μια εποχή που το Σοσιαλιστικό Κόμμα συγκέντρωνε μόνο το 20% των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος.

Από την έρευνά μου στο χώρο της εργοδοσίας έμαθα πως αγοράζει κανείς σε χαμηλή τιμή για να πουλάει σε πολύ υψηλότερη».

Πώς βλέπει λοιπόν ο Ανρί Βεμπέρ το Μάη του '68 είκοσι χρόνια μετά; Τι ερμηνεία δίνει στα γεγονότα;

3 Μαΐου 1968, Σορβόνη. Στο μικρόφωνο ο Ανρί Βεμπέρ.

ΒΕΜΠΕΡ: Τέσσερα στοιχεία κατά τη γνώμη μου μπορούν να ορίσουν το κίνημα του Μάη:

1. Είναι ένα κίνημα διεθνές, δεν είναι δηλαδή μόνο γαλλικό φαινόμενο, που αναπτύχθηκε και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και σε χώρες του Τρίτου Κόσμου.

2. Είναι κίνημα μιας γενιάς και όχι μιας τάξης, παρ' όλο που έγινε προσπάθεια να ερμηνευθεί με βάση την προβληματική της ανάλυσης των τάξεων. Πολλοί όπως ο Αλαίν Τουραίν στη Γαλλία είδαν την ανάδυση μιας νέας τάξης, στελεχών και τεχνικών, άλλοι το ξύπνημα της εργατικής τάξης και άλλοι την εμφάνιση μιας νέας εργατικής τάξης.

Για μένα είναι καθαρά κίνημα μιας ηλικιακής κατηγορίας, της νεότητας, και είναι άλλωστε η πρώτη φορά που αυτή εμφανίζεται ως πρωταγωνιστής στην ιστορική σκηνή.

3. Είναι ένα κίνημα που δεν διαρκεί παρά μερικές εβδομάδες.

4. Είναι ένα κίνημα αρτστεριστικό. Είτε από την πολιτική είτε από την πολιτιστική σκοπιά το εξετάσει κανείς διαπιστώνει πως πρόκειται για μια ριζική αμφισβήτηση της κατεστημένης τάξης πραγμάτων.

Αυτά ως προς τον ορισμό του κινήματος. Ως προς την ερμηνεία του εγώ αντιλαμβάνομαι το κίνημα αυτό ως συνάρθρωση τριών μεγάλων ωθήσεων και θεωρώ ότι αυτή η συνάρθρωση του έδωσε την εξαιρετική δύναμή του.

Πρώτη μεγάλη ώθηση η δημοκρατική, απελευθερωτική εναντίον ενός αυταρχικού συστήματος εξουσίας όχι μόνο ως προς τα παραδοσιακά του σημεία αλλά και ως προς τα πιο σύγχρονα τεχνοκρατικά.

Δεύτερη, η ηδονιστική, συλλογική ώθηση ως αντίδραση στην πουριτανική ηθική της αστικής τάξης αλλά και στη μοναξιά και τον ατομισμό.

Τρίτη η ρομαντική μεσσιανική ώθηση –ως αντίδραση στην επεκτατική και 'ορθολογική λογική του καπιταλισμού. Μαζί με μια νοσταλγία για την προ-καπιταλιστική τάξη πραγμάτων. Αυτό το ρομαντικό στοιχείο του Μάη του '68 το βρίσκουμε και στους ήρωες της εποχής –Τζέιμς Ντην, Μάρλον Μπράντο– αλλά και στην αναζήτηση της περιπέτειας σε άλλες χώρες. Ιδιαίτερα της Λατινικής Αμερικής.

Η διαδρομή του Ρεζίς Ντεμπραί, για παράδειγμα, είναι χαρακτηριστική.

Στο μυαλό μας υπάρχουν δύο στρατόπεδα του «καλού» και του «κακού», των εκμεταλλευτών και των εκμεταλλευμένων και το πέραςμα στην τέλεια κοινωνία, γιατί υπάρχει πάντα η ουτοπία της ιδανικής κοινωνίας, θα γίνει μέσα από μια καταστροφή, μέσα από την καθαρτήρια βία. Είναι ακριβώς αυτή η δομή του μεσσιανισμού, του μιλιεναρισμού.

Αυτά τα τρία στοιχεία ερμηνεύουν κατά τη γνώμη μου το κίνημα του Μάη και του προσδίδουν την ιδιαιτερότητα και τη δύναμή του.

Ας έλθουμε τώρα στις συνέπειες του Μάη, σ' αυτό που εγώ αποκαλώ «δουλειά του '68».

Πρώτη συνέπεια ένα κίνημα βαθιάς δημοκρατικοποίησης της γαλλικής κοινωνίας και φιλελευθεροποίησής της.

Έχουμε ανάπτυξη του αιτήματος της ισότητας εναντίον κάθε διάκρισης και αποκλεισμού (στις σχέσεις των φύλων, των τάξεων, των φυλών) και αμφισβήτηση των αυταρχικών μορφών εξουσίας.

Η Γαλλία μετά το '68 δεν είναι όπως πριν, είναι μια χώρα πολύ πιο δημοκρατική.

Απόδειξη, όταν οι φοιτητές εξεγείρονται ξανά το '86 δεν επαναστατούν ούτε εναντίον των γονιών τους, ούτε εναντίον των καθηγητών τους, ούτε εναντίον της γαλλικής δημοκρατίας. Το κίνημα του '86 ήταν ένα μαζικό κίνημα αλλά δεν ήταν ανατρεπτικό.

Ζητούσε την προάσπιση διακηρυγμένων αρχών της γαλλικής δημοκρατίας: ισότητα ευκαιριών, άρνηση της επιλογής με οικονομικά κριτήρια, άρνηση του πανεπιστημιακού μαλθουσιανισμού.

Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα της δημοκρατικοποίησης των σχέσεων στο Πανεπιστήμιο, την οικογένεια, τις επιχειρήσεις που επήλθε μετά το Μάη του '68.

Η δημοκρατικοποίηση είναι εμφανής και στις σχέσεις κυβερνήτων-κυβερνωμένων. Ο τρόπος με τον οποίο ο Μιτεράν απευθύνεται στους Γάλλους δεν έχει καμιά σχέση μ' εκείνον του Ντε Γκωλ. Ούτε βέβαια κανείς μπορεί σήμερα να επαναλάβει τον Ντε Γκωλ. Είναι μια εξέλιξη που δεν ανατρέπεται.

Δεύτερη συνέπεια η αλλαγή στα ήθη, η υποχώρηση μιας ολόκληρης παράδοσης ηθικής που έδωσε τη θέση της στην ανάπτυξη ενός επικούρειου ατομισμού.

Τρίτη συνέπεια, ίσως η λιγότερο θετική, η ενεργοποίηση ενός αντικαπιταλιστικού συνδρόμου, ως αποτέλεσμα του ρομαντισμού-μεσσιανισμού που προανέφερα. Συνδρό-

μου που υπάρχει σε λανθάνουσα κατάσταση και παραπέμπει στην αγροτική - καθολική και αργότερα στην κομμουνιστική κουλτούρα αυτής της χώρας, και που επανέρχεται με ιδιαίτερη ένταση τη δεκαετία του '70.

Δεν θεωρώ αυτόν καθαυτό τον αντι-καπιταλισμό αρνητικό στοιχείο, αφού υποχρέωσε το κράτος, τη διοίκηση, την εργοδοσία να υποχωρήσουν στις απαιτήσεις των εργαζομένων, αλλά η ενεργοποίησή του έρχεται τη στιγμή που αντιστρέφεται η παγκόσμια οικονομική τάση, που μπαίνουμε δηλαδή στην κρίση και που η γαλλική οικονομία έχει ανάγκη ευελιξίας.

Το αντικαπιταλιστικό σύνδρομο επιφέρει ακαμψία σε μια περίοδο που χρειάζεται να ενισχυθεί η προσαρμοστικότητα της οικονομίας.

Θυμίζω τα συνθήματα της εποχής:

«Όχι απολύσεις χωρίς εξασφάλιση εργασίας στο ίδιο επίπεδο»,

«Εβδομάδα 35 ωρών χωρίς μείωση των μισθών»,

«Να πληρώσουν τ' αφεντικά κλπ.».

Η ακαμψία αυτή καθυστερεί την προσαρμογή της γαλλικής οικονομίας στα νέα παγκόσμια δεδομένα και θεωρώ ότι αυτή είναι μια έμμεση αλλά σαφής αρνητική συνέπεια του '68.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Κατηγορείτε δηλαδή το κίνημα του '68 για έλλειψη ευαισθησίας απέναντι στην ανάγκη εκσυγχρονισμού της γαλλικής οικονομίας;

ΒΕΜΠΕΡ: Θεωρώ ότι αυτά ήταν μια συνέπεια του ρομαντικού-μεσσιανικού χαρακτήρα του '68 που πρόβαλε ως αντικαπιταλιστική αρχή. Και στην αρχή αυτή συνέπιπταν όλες οι τάσεις του '68, όλες οι ομάδες -μαοϊκοί, τροτσκιστές, αναρχικοί, αναρχοκομμουνιστές- που κατά τα άλλα

βρίσκονταν σε διαρκή πολεμική. Είχαν όμως την ίδια αντίληψη για τον καπιταλισμό. Πίστευαν δηλαδή ότι η αυτόματη ρύθμιση της αγοράς είναι κακή από μόνη της, παράγει χάος και αδικία, ότι ο επιχειρηματίας κερδίζει σε βάρος της κοινωνίας, κλπ., κλπ.

Η αντίληψη αυτή αρνείται κάθε μορφή συνεργασίας των τάξεων, αντιτίθεται σε κάθε συμβιβασμό και αναζητεί τη ρήξη, την όξυνση των συγκρούσεων στο ανώτερο δυνατό επίπεδο.

Είναι η ακραία αντικαπιταλιστική αντίληψη που βρίσκεται στον αντίποδα του αντι-καπιταλισμού της σοσιαλδημοκρατίας που επιδιώκει την παρέμβαση του κράτους, των συνδικάτων, των κομμάτων για τη διόρθωση των αδικιών που προκαλούν οι μηχανισμοί της αγοράς.

Εάν αυτή η αντίληψη αναπτυσσόταν το 1960 όταν ο ρυθμός ανάπτυξης ήταν 5% ετησίως, όταν υπήρχε υπεραπασχόληση θα υποχρέωνε τους επιχειρηματίες σε μια ευνοϊκή για τους εργαζόμενους διανομή της υπεραξίας. Αλλά από το 1970 οι ρυθμοί ανάπτυξης φθίνουν, εμφανίζεται μαζική ανεργία και η γαλλική οικονομία, όπως και το σύνολο των δυτικών οικονομιών, χρειάζεται αναδιάρθρωση. Η αντικαπιταλιστική αντίληψη την εμποδίζει να κινηθεί προς εκσυγχρονιστικές κατευθύνσεις, αρνείται την αναδιάρθρωση και υπερασπίζεται παραδοσιακούς τομείς της βιομηχανίας που πρέπει να περιοριστούν, όπως τη χαλυβουργία, τα ναυπηγεία, τα ορυχεία.

Από την ακαμψία αυτή προέρχονται οι σημερινές δυσκολίες της οικονομίας. Και τελικά την κρίση την πλήρωσαν οι επιχειρήσεις και όχι τα νοικοκυριά ή οι ιδιώτες. Από το 1973 ως το 1986 είχαμε αύξηση της πραγματικής αγοραστικής δύναμης κατά 25% στη Γαλλία. Σε συνθήκες οικονομικής κρίσης, κάποιος πλήρωσε την κρίση. Και αυτές ήταν οι επιχειρήσεις που άρχισαν να έχουν

αρνητικά αποτελέσματα και κατά συνέπεια έπαψαν να επενδύουν, να χρηματοδοτούν ερευνητικά προγράμματα, άρα να προετοιμάζονται για το μέλλον.

Κάτι ανάλογο συνέβη και στο Πανεπιστήμιο, όπου υιοθετήθηκε η εξτρεμιστική τακτική άρνησης της συμμετοχής. Ο νόμος του Ενγκάρ Φωρ που εφαρμόστηκε μετά το '68 καθιέρωσε τη συμμετοχή στα εκπαιδευτικά συμβούλια και στα συμβούλια διοίκησης των σχολών. Αλλά οι φοιτητές αρνήθηκαν τη συνδιαχείριση και στις εκλογές συμμετείχαν λιγότεροι από 10%.

Αυτά τα εντάσσω στα αρνητικά παρεπόμενα του Μάη του '68. Αλλά δεν μπορώ ν' αρνηθώ ότι η μεγάλη δύναμη του Μάη ήταν ακριβώς η ουτοπική του διάσταση.

Ο Μάης είχε μια δύναμη πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι ο Νοέμβρης του '86, για παράδειγμα. Παρ' όλο που το '86 οι φοιτητές και οι μαθητές που συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις ήταν πολύ περισσότεροι.

Το Μάη όμως υπήρχε πολύ μεγαλύτερη ένταση και ενέργεια που οφειλόταν στην ουτοπική του διάσταση. Ήταν μια ενέργεια απαραίτητη για να υπερκεραστούν οι αντιστάσεις ενός αυταρχικού πολιτικού πλαισίου και ενός συντηρητικού ηθικού συστήματος αξιών.

Σκεφθείτε ότι η ενέργεια του Μάη τροφοδότησε κινήματα όπως το γυναικείο που έδωσε σκληρές παραταμαμένες μάχες για την προώθηση μεταρρυθμίσεων πολύ μετά το '68.

Από μια άποψη λοιπόν ο μεσσιανικός-ουτοπικός χαρακτήρας του κινήματος ήταν θετικός. Αν δεν υπήρχε αυτός δεν θα υπήρχε ο Μάης του '68.

Γι' αυτό δεν μπορώ να κάνω έναν απολογισμό μόνο θετικό ή μόνο αρνητικό του Μάη.

Υπήρχαν αναμφισβήτητα θετικά στοιχεία, όπως η δημοκρατικοποίηση της κοινωνίας και η αλλαγή των νοο-

τροπιών και των σχέσεων των ανθρώπων. Αλλά αρνούμαι να γίνω τυφλός απολογητής του κινήματος και να υποστηρίξω ότι όλα ήταν ωραία. Υπήρχε αλαζονεία, φανατισμός, μισαλλοδοξία, όπως πολύ σωστά παρατηρεί ο Ενγκάρ Μορέν υπήρχε ελάχιστος φιλελευθερισμός σ' όλο αυτό τον απελευθερωτισμό. Υπήρχαν σταλινικές ομάδες, οπαδοί του Πολ-Ποτ, ας μην το ξεχνάμε. Επομένως το συμπέρασμά μου για το Μάη δεν μπορεί να μην είναι αντιφατικό και αμφίσημο.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Πέρα από τις κοινωνικές ποιες ήταν οι πολιτικές συνέπειες του Μάη;*

ΒΕΜΠΕΡ: Ο Μάης επηρεάζει σημαντικά τη γαλλική πολιτική ζωή. Σπρώχνει την αριστερά αριστερότερα, με την εμφάνιση του αντικαπιταλιστικού συνδρόμου, και οδηγεί το Σοσιαλιστικό Κόμμα στην υιοθέτηση καθαρά μαρξιστικών θέσεων -ρήξη με τον καπιταλισμό π.χ., και στην υπογραφή του Κοινού Προγράμματος με το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Η CFDT, το μη κομμουνιστικό συνδικάτο, που είχε πριν το 1968 τακτική μεταρρυθμιστική, ανακαλύπτει αμέσως μετά την πάλη των τάξεων και αρχίζει να μιλάει για έλεγχο της παραγωγής, προγραμματισμό, αυτοδιαχείριση.

Αλλά ο Μάης επέδρασε καταλυτικά και στη δεξιά, όπου τη συντηρητική της εκδοχή διαδέχθηκε η μοντέρνα, η φιλελεύθερη.

Για την εργοδοσία, η μετά το '68 εποχή σημαίνει την αρχή της πολιτικής των συλλογικών συμβάσεων. Σε επίπεδο κομμάτων εμφανίζεται ο Σαμπάν-Ντελμάς με τη «Νέα Κοινωνία», πρόγραμμα που είχε συντάξει ο Ζακ Ντελόρ (μετέπειτα υπουργός Οικονομίας των σοσιαλιστών) και αργότερα ο Ζισκάρ Ντ' Εσταίν που θα κατηγο-

ρηθεί για «έρποντα σοσιαλισμό» από τον γκωλιστή Ζακ Σιράκ.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Παρ' όλο όμως που επηρέασε τις παραδοσιακές πολιτικές δυνάμεις το '68 δεν μπόρεσε να αποκτήσει μια αυτόνομη πολιτική έκφραση.*

ΒΕΜΠΕΡ: Ναι, έτσι είναι. Η γενιά του '68 δεν οργανώθηκε, δεν δημιούργησε αυτόνομες μορφές πολιτικής παρέμβασης όπως όταν π.χ. το Κόμμα των Πράσινων στη Δυτική Γερμανία. Μετά το '68 η γενιά του Μάη απέφυγε την πολιτικάντικη πολιτική, τη θεσμική πολιτική διαδικασία και αποσύρθηκε στην ιδιωτική σφαίρα επειδή ακριβώς είχε επενδύσει πολλές ελπίδες στη δημόσια σφαίρα. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που πίστεψαν ότι η Επανάσταση ήταν στη γωνιά του δρόμου. Όταν μετά διαπίστωσαν ότι η κοινωνία ήταν πολύ πιο σύνθετη απ' όσο πίστευαν βίωσαν με πολύ δραματικό τρόπο την κατάρρευση του μύθου του ασιατικού σοσιαλισμού.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Εσείς όμως κάνατε μια ρεαλιστική πολιτική επιλογή εντασσόμενος σ' ένα κόμμα, το Σοσιαλιστικό, που διεκδικεί την εξουσία.*

ΒΕΜΠΕΡ: Εγώ κράτησα από τον αριστερισμό μια τραγική αντίληψη της ιστορίας, μάλλον απαισιόδοξη. Πιστεύω ότι οι μεγαλύτερες δυσκολίες είναι μπροστά μας, όχι πίσω μας. Γι' αυτό θεωρώ την πολιτική ένταξη απαραίτητη. Είμαι μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος και ανήκω σε μια οργάνωση παραδοσιακά εργατική, στο Σαιν Ντενί, φέουδο του Κομμουνιστικού Κόμματος επί δεκαετίες. Τα τελευταία χρόνια όμως το ΚΚ υποχωρεί και εκεί.

Δεν νομίζω ότι θα διατηρήσει τη δημαρχία για πολύ ακόμη.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Είστε στο Σοσιαλιστικό Κόμμα πιστεύοντας σε μια ρεαλιστική αριστερά;*

ΒΕΜΠΕΡ: Το πρόβλημα με την αριστερά στη Γαλλία είναι ότι υπάρχει μόνο το Σοσιαλιστικό Κόμμα και τίποτε άλλο.

Το ΓΚΚ είναι μια χαμένη υπόθεση, ακολουθεί την πορεία του Ισπανικού ΚΚ, κάνει αυτοκτονικές επιλογές. Έχει απομείνει μόνο ο σκληρός του πυρήνας που είναι προκλητικά ανίκανος να προσαρμοστεί στα νέα κοινωνικά δεδομένα. Όσοι προσπαθούν ν' αντιδράσουν σ' αυτή την ακινησία διαγράφονται.

Από την άλλη πλευρά, οι αριστεριστικές οργανώσεις δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν το δογματισμό τους, έχουν μια αντίληψη για την κοινωνία και την κοινωνική αλλαγή εντελώς ξεπερασμένη, αρχαϊκή, μπλοκαρισμένη στη δεκαετία του '30.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Θα ευχόσαστε να υπάρξουν και άλλοι πόλοι στην αριστερά;*

ΒΕΜΠΕΡ: Βεβαίως. Εάν, για παράδειγμα γύρω από τον Ζυκέν μπορέσει να δημιουργηθεί μια άκρα αριστερά που δεν θα είναι προϊστορική, παλαιολιθική αλλά δημιουργική όπως η άκρα αριστερά της δεκαετίας '60-'70 θα το θεωρήσω θετικό γεγονός.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Η γενιά σας όμως είναι αρκετά καχύποπτη απέναντι στους Κομμουνιστές και ο Ζυκέν προέρχεται από το ΚΚ.*

ΒΕΜΠΕΡ: Αυτό δεν με ενοχλεί καθόλου γιατί πιστεύω ότι ο Ζυκέν είναι ένας οργανικός σοσιαλδημοκράτης και αργά ή γρήγορα θα καταλήξει στο Σοσιαλιστικό Κόμμα όπως ο Φιτισμπέν και τόσο άλλοι. Αλλά αυτό δεν είναι η καλύτερη λύση. Γιατί το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν μπορεί ακόμη και δεν ξέρω αν θα το καταφέρει ποτέ να διαδραματίσει το ρόλο που είχε άλλοτε το ΚΚ απέναντι στις μάζες των περιθωριοποιημένων, των φτωχών. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα είναι μια εκλογική μηχανή. Εκείνο που χρειάζεται είναι ένα κόμμα ικανό να οικοδομήσει δεσμούς με την κοινωνία όπως έκανε παλιά το ΚΚ. Αυτό απαιτεί χρόνο. Στο μεταξύ όμως υπάρχει το πρόβλημα της διαχείρισης της κρίσης του Κομμουνιστικού Κόμματος. Πέρα από το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν υπάρχει τίποτα. Και αυτό το ίδιο είναι ένα κόμμα πολύ νέο, με ατέλειες, που πρέπει να φτιαχτεί. Ένα από τα καθήκοντα της γενιάς μου είναι, νομίζω, ν' αναλάβει αυτό το έργο. Σε μια περίοδο μεγάλων ανακατατάξεων και κρίσης, όπως αυτή που περνάμε, η πολιτική μέσα από τους θεσμούς παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Η ύπαρξη ενός ισχυρού και αποτελεσματικού σοσιαλιστικού κόμματος είναι βασικός παράγοντας για να βγούμε από την κρίση διαφυλάσσοντας τις αξίες που πηγάζουν από το πνεύμα του '68.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Επειδή μιλήσατε για σύνδεση του ΣΚ με την εργατική βάση. Με την πολιτική της διαχείρισης που ακολούθησε το Σοσιαλιστικό Κόμμα όταν ήταν στην κυβέρνηση και στο όνομα του εκσυγχρονισμού της οικονομίας, δεν στράφηκε πολλές φορές εναντίον της εργατικής τάξης ή τουλάχιστον εναντίον παραδοσιακών συμφερόντων της;*

ΒΕΜΠΕΡ: Το σοσιαλιστικό κόμμα έχει μια οργανική

σχέση με την εργατική βάση διαμέσου των δήμων και των συνδικάτων. Οι περισσότεροι συνδικαλισμένοι εργαζόμενοι και στη CFDT και στη Fo και στη FEN ακόμη και στη CGT ψηφίζουν σοσιαλιστές. Αλλά η ουσιαστική σχέση του κόμματος με την εργατική τάξη γίνεται μέσα από τους δήμους. Το ΣΚ ελέγχει σήμερα περισσότερους εργατικούς δήμους από το ΚΚ. Είναι ένα κόμμα διαχείρισης, είναι όμως και μια δύναμη αλλαγής. Όλα όσα έκανε τα πέντε χρόνια που ήταν στην κυβέρνηση εντάσσονται στην κατεύθυνση της δημοκρατικής αλλαγής της κοινωνίας.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Εγκαταλείποντας όμως παραδοσιακές αξίες της αριστεράς...*

ΒΕΜΠΕΡ: Αξίες που βαίνουν προς εξαφάνιση. Γιατί στη διάρκεια της δεκαετίας του '70 σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις στην κουλτούρα της αριστεράς. Αρχές στις οποίες πιστεύαμε δογματικά όπως η ρήξη με τον καπιταλισμό, η επανάσταση εκλείπουν. Η κρίση του μαρξισμού συνοδεύεται από υποχώρηση του ΚΚ και της πολιτικής και συνδικαλιστικής ένταξης. Μια ολόκληρη αντίληψη για τον κόσμο και την κοινωνία καταρρέει.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Κατά τη γνώμη σας τι θα μπορούσε να την αντικαταστήσει;*

ΒΕΜΠΕΡ: Υπάρχει ένα σχήμα που εγώ αποκαλώ δημοκρατικό εκσυγχρονισμό και που αποβλέπει στην ανανέωση της κοινωνίας και της οικονομίας με τη στήριξη των εργαζομένων. Είναι ένας ιστορικός συμβιβασμός αλλά γαλλικά που συνίσταται σε μια συμφωνία ανάμεσα στις υγιείς, παραγωγικές επιχειρηματικές δυνάμεις, την τεχνοκρατία, το κράτος και τους εργαζόμενους με αντικείμενο

τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού δυναμικού και της κοινωνικής οργάνωσης. Έναν εκσυγχρονισμό όχι αυταρχικό αλλά δημοκρατικό που θα επεκτείνει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των ατόμων και ως πολιτών και ως παραγωγικών δυνάμεων.

Πιστεύω ότι όπως οι σοσιαλιστές του '30 εφεύραν το μοντέλο του κράτους-πρόνοιας για ν' απαντήσουν στην πρώτη μεγάλη καπιταλιστική κρίση, έτσι και οι σοσιαλιστές του '90 δεδομένου ότι το μοντέλο του κράτους-πρόνοιας δεν λειτουργεί πια πρέπει να βρουν μια απάντηση για ν' αντιμετωπίσουν τη δεύτερη μεγάλη καπιταλιστική κρίση, μια νέα μορφή ρύθμισης που θα επιτρέψει να βγούμε από την κρίση διαφυλάσσοντας τις βασικές κατακτήσεις των εργαζομένων, τη δημοκρατία, την ελευθερία.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Και πώς εξασφαλίζεται η συναίνεση της εργοδοσίας σ' ένα τέτοιο σχήμα;*

ΒΕΜΠΕΡ: Οι επιχειρηματίες πολέμησαν με κάθε τρόπο και το κράτος-πρόνοιας. Όμως ένα τμήμα τους κατάλαβε ότι το κενσινανό μοντέλο εξυπηρετούσε και τα δικά τους συμφέροντα. Οι επιχειρηματίες μπορούν να καταλάβουν ότι πρέπει να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Εξάλλου, η εργοδοσία δεν είναι ένα σύνολο ομοιογενές, μια μάζα αντιδραστικών. Υπάρχουν πολλοί που κατανοούν ότι ασκούν μια κοινωνική λειτουργία αναντικατάστατη.

Η εξουσία τους στο σχήμα αυτό δεν τίθεται σε αμφισβήτηση, αλλάζει μόνο ο τρόπος λειτουργίας.

Όπως ένα μεγάλο τμήμα της εργοδοσίας αποδέχθηκε τον προγραμματισμό της οικονομίας, τον φορντισμό, τη ρύθμιση της αγοράς που επέτρεψε την έξοδο από την κρίση του 1929-1938 και οδήγησε στη μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη.

Έτσι και σήμερα πολλοί εργοδότες είναι έτοιμοι να δεχθούν ένα νέο διακανονισμό που θ' ανταποκρίνεται στα καινούρια δεδομένα.

Ένα σημαντικό τμήμα της εργοδοσίας μπορεί ν' αποδεχτεί ότι η ανάπτυξη των δικαιωμάτων των εργαζομένων είναι και προς όφελός της.

Οι ιάπωνες επιχειρηματίες κατάλαβαν, για παράδειγμα, ότι εξασφαλίζοντας τη μονιμότητα της εργασίας για τους υπαλλήλους τους, απαγορεύοντας τις απολύσεις λειτουργούσαν για το δικό τους συμφέρον.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Στη Γαλλία είναι ώριμη η εργοδοσία να δεχτεί κάτι ανάλογο;*

ΒΕΜΠΕΡ: Ένα τμήμα είναι έτοιμο, ένα άλλο θ' αναγκαστεί να προσαρμοστεί. Ο επιχειρηματικός κόσμος αντιλαμβάνεται τους συσχετισμούς των δυνάμεων, είναι πολύ λιγότερο ηλίθιος απ' όσο πιστεύεται. Απλώς όταν βρίσκεται αντιμέτωπος μ' ένα λόγο που προβάλλει την πάλη των τάξεων, τον αντικαπιταλισμό είναι φυσικό ν' αναδιπλώνεται. Για πάρα πολλά χρόνια ο άξονας της συνδικαλιστικής φιλοσοφίας ήταν η κατάργηση του ρόλου του επιχειρηματία. Σήμερα ούτε η CFDT ούτε το Σοσιαλιστικό Κόμμα αρνούνται την κοινωνικά χρήσιμη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Αμφισβητούν όμως την ικανότητα ορισμένων επιχειρηματιών να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους. Και εκεί θα πρέπει να υπάρξει κάποιος έλεγχος. Να επιλέγονται οι καλύτεροι. Αλλά αυτό προϋποθέτει ότι θ' αναγνωριστεί η νομιμότητα της λειτουργίας τους.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ποιος θα είναι ο ρόλος του κράτους σ' αυτό το μοντέλο;*

ΒΕΜΠΕΡ: Θα είναι οπωσδήποτε σημαντικός αλλά όχι ρόλος διαιτητή. Εγώ είμαι αντίθετος με το ανταγωνιστικό δίπολο κράτος-επιχείρηση, το θεωρώ ξεπερασμένο. Δεν μπορούμε να υψώνουμε ένα τείχος ανάμεσα στο κράτος και τη διοίκηση από τη μια πλευρά και τις επιχειρήσεις από την άλλη. Η σύγχρονη οικονομία απαιτεί την επικοινωνία κράτους και επιχειρήσεων, τη συνεργασία τους. Αυτή η σύλληψη δεν απαγορεύει στο κράτος να παρεμβαίνει στην οικονομία όταν το θεωρεί αναγκαίο. Στη Γαλλία έχουμε πολλά παραδείγματα πετυχημένης παρέμβασης του κράτους, στις επικοινωνίες, στα μέσα μεταφοράς, στη διαστημική τεχνολογία, στο πετρέλαιο. Γιατί ν' αποκλείσουμε αυτή την παρέμβαση και να το περιορίσουμε στο ρόλο του διαιτητή; Το κράτος δεν πρέπει να υποκαθιστά την ιδιωτική οικονομία όπου υπάρχει αλλά πρέπει να παρεμβαίνει όταν αυτή αποτυγχάνει, διστάζει ή αδιαφορεί.

Το μοναδικό κριτήριο είναι αυτό της αποδοτικότητας. Ποιος μπορεί ν' αναπτύξει καλύτερα έναν τομέα.

Για παράδειγμα, στον τομέα διάθεσης προϊόντων η Γαλλία βρίσκεται στην παγκόσμια πρωτοπορία. Είναι ένας ιδιωτικός τομέας και θα ήταν τρέλα να παρέμβει εκεί το κράτος. Αντίθετα, στο χώρο της πυρηνικής ενέργειας ο ρόλος του κράτους είναι αναντικατάστατος. Γιατί ν' αλλάξουμε αυτές τις ισορροπίες;

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Και ο ρόλος των εργαζομένων σ' αυτό το σύστημα ποιος είναι; Πώς γίνεται η παρέμβασή τους;

ΒΕΜΠΕΡ: Μέσα από τα συνδικάτα και τις διαπραγματεύσεις. Μέσα από την πολιτική των συμφωνιών.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Εγκαταλείποντας το Σοσιαλιστικό Κόμμα αρχές πάνω στις οποίες είχε βασίσει και την εκλογική του νίκη και προσχωρώντας σε μια πολιτική διαχείρισης, αφήνοντας πίσω την ιδέα του κοινωνικού μετασχηματισμού και υιοθετώντας τελικά μια δεξιά πολιτική δεν προετοίμασε το έδαφος για την επιστροφή της δεξιάς, δεν άμβλυσε τα σύνορα ανάμεσα στη δεξιά και την αριστερά;

ΒΕΜΠΕΡ: Η εκλογική ήττα του '86 δεν νομίζω ότι μπορεί να ερμηνευθεί έτσι. Για να την αναλύσουμε πρέπει ν' ανατρέξουμε στο '81. Η νίκη της αριστεράς ως ένα βαθμό οφείλεται στη διαίρεση της δεξιάς. Ένα τμήμα της δεν ήθελε το Ζισκάρ Ντ' Εσταίν και για να αναχαιτίσει τον «έρποντα» σοσιαλισμό του, βοήθησε τελικά τον καλπάζοντα σοσιαλισμό του Μιτεράν. Πολύ γρήγορα όμως, ήδη από το 1982, το τμήμα αυτό του εκλογικού σώματος επανέρχεται στη δεξιά.

Όταν αναλύει κανείς το '81 βλέπει ότι επρόκειτο για παρεξήγηση...

Και η αριστερά όμως διέπραξε σημαντικά σφάλματα και επιπλέον αναγκάστηκε να διαχειριστεί την κρίση του συστήματος με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί με την απώλεια της εξουσίας.

Παρ' όλα αυτά το Σοσιαλιστικό Κόμμα παίρνει το '86 ποσοστό 33%, και παραμένει πρώτο κόμμα στη Βουλή.

Επιπλέον, νομίζω ότι καταγράφεται στην κοινή γνώμη ως σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Υπέρ της ελευθερίας των επιχειρήσεων αλλά και υπέρ της κοινωνικής προστασίας, υπέρ της αναδιανομής του πλούτου, της φορολογίας των μεγάλων περιουσιών κλπ.

Πολλά από τα μέτρα που η Αριστερά προώθησε επικροτούνται από την πλειοψηφία της κοινής γνώμης ακό-

μη και στη Δεξιά. Άρα δεν είναι το σχέδιο της αριστεράς, το πρόγραμμά της που απέτυχε.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Σε προσωπικό επίπεδο αισθάνεσθε γνήσιο τέκνο του '68 ή προσπαθείτε να ξεχάσετε εκείνη την εποχή;

ΒΕΜΠΕΡ: Δεν τη νοσταλγώ αλλά ούτε και προσπαθώ να την ξεχάσω. Δεν έχω πρόθεση ν' αρνηθώ απολύτως τίποτε γιατί πιστεύω ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι να μένει καείς πιστός στο '68.

Ένας τρόπος είναι να μένεις πιστός στη μεσσιανική του αντίληψη και αυτό κάνουν οι αριστεριστές μέχρι σήμερα. Ένας άλλος να προσπαθείς να διατηρήσεις, να εδραιώσεις και να διευρύνεις τη δημοκρατική, συλλογική, επικούρεια αντίληψη και αυτό νομίζω ότι κάνω εγώ.

Εάν μια γενιά μπορεί να θεωρείται ευτυχισμένη όταν ανταποκρίνεται, εν μέρει τουλάχιστον στα ιδανικά της νεότητάς της, νομίζω ότι η δική μου τα εκπλήρωσε σε μεγάλο βαθμό.

Μπορεί να μην καταφέραμε να σπάσουμε την ιστορία του κόσμου στα δύο, να μην οικοδομήσαμε την Ιερουσαλήμ επί της γης, να μην εκπληρώσαμε το μεσσιανικό στόχο του Μάη, που άλλωστε είναι εξ ορισμού ανεκπλήρωτος, αλλά σίγουρα κινήσαμε την κοινωνία προς τα μπρος και πετύχαμε να μεταβιβάσουμε τις αξίες του '68 στις νεότερες γενιές όπως απέδειξαν οι κινητοποιήσεις του '86.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ

Μπουγκρώ

Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Γεννημένος στη Νιμ το 1946 ο Ζαν Μαρσέλ Μπουγκρώ ήταν ο «μικρός» των πρωταγωνιστών του '68. Στέλεχος της UNEF, υποστηρικτής της «συνδικαλιστικής αριστεράς» μέσα στην οργάνωση, όπως ο Κραβέτς και ο Πενινού, θα γίνει το 1965 υπεύθυνος των διεθνών σχέσεων της οργάνωσης. Ταξιδεύει πολύ στην Ευρώπη και κρατάει τις επαφές με τις νεολαϊστικές οργανώσεις. Από τη θέση αυτή παρακολουθεί την εξέγερση στα πανεπιστήμια από πολύ κοντά στην Ιταλία, την Αγγλία, τη Γερμανία...

Μετά το '68 γίνεται βασικός συνεργάτης της επιθεώρησης Τα Τετράδια του Μάη και θα οργώσει κυριολεκτικά τη Γαλλία για να καταγράψει τις συνέπειες του Μάη στα εργοστάσια και τους εργάτες.

Από την εποχή εκείνη θα του μείνει το παρατσούκλι «μαγνητόφωνο».

Το 1974 μπαίνει στη Liberation, υπεύθυνος για τα κοινωνικά, το 1981 γίνεται αρχισυντάκτης της και το Μάρτιο του '86 βοηθός διευθυντής σύνταξης.

Θ' αποχωρήσει από την εφημερίδα τον Ιούλιο του '87 γιατί όπως λέει ο ίδιος, λακωνικά και με πίκρα, «στη Liberation δεν είχα τι άλλο να κάνω...»

Από τότε είναι διευθυντής σύνταξης στο εβδομαδιαίο περιοδικό L' Evenement du Jeudi.

4.12.74. Ο Ζαν-Πολ Σαρτρ συνοδευόμενος από τους Λεβί και Μπουγκκράβ επισκέπτονται τον Αντρέας Μπάντερ.

1965. Συγκέντρωση της UNEF στο προαύλιο της Σορβόνης. Στο μικρόφωνο ο Ζαν-Λουί Πενινού, αριστερά ο Σερζ Ζυλί και δεξιά του ο Ζαν-Μαρσέλ Μπουγκκράβ

ΜΠΟΥΓΚΚΡΑΒ: Υπήρξαν άνθρωποι που πίστεψαν στη δυνατότητα επανάστασης το '68. Εγώ όχι.

Ο Μάης ήταν ένα κίνημα ισχυρό που εξελίχθηκε μέρα με την ημέρα αλλά που δεν μπορούσε να προχωρήσει άλλο από τη στιγμή που άρχισε η αντίστροφη μέτρηση, η αφύπνιση της σιωπηρής πλειοψηφίας που επισφραγίστηκε με τις εκλογές του Ιουνίου, και τη θριαμβευτική επιστροφή του Ντε Γκωλ.

Ούτε ήμουν σύμφωνος μ' εκείνους που ήθελαν να συνεχίσουν το κίνημα για το κίνημα.

Πιστεύω όμως ότι ο Μάης ανέτρεψε μια σειρά πραγμάτων και θεωρώ ότι αυτό είναι παρά πολύ σημαντικό.

Ήταν το τέλος μιας εποχής, η αρχή μιας άλλης, δεν ξέραμε καλά καλά πού βρισκόμαστε. Σ' αυτή τη φάση του τέλους του ηρωικού μαρξισμού, στο ξεπέρασμα του ταιλορισμού και στην αρχή της εποχής του μετα-ταιλορισμού, ήμασταν συγχρόνως υποκείμενα και αντικείμενα ενός μετασχηματισμού.

Δουλεύοντας μετά το '68 για τα *Τετράδια του Μάη* έβλεπα τις αλλαγές στα εργοστάσια.

Προσπαθώντας να μεταδώσω το μήνυμα του Μάη, την ανάγκη για αυτονομία του εργατικού κινήματος, διαπί-

στωσα ότι πολλά απ' όσα έλεγα ήταν ουτοπικά.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Μ' αυτό θέλετε να πείτε ότι ο Μάης είχε αποτύχει;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Όχι, αυτό δεν το σκέφτηκα ποτέ. Απλώς θεωρώ ότι οι πιο σημαντικές αλλαγές έγιναν στις νοοτροπίες, πέρασαν δηλαδή υπόγεια, στις σχέσεις των ανθρώπων, στην αντίληψη για την πολιτική, στην ηθική. Ήταν ένα είδος κάθαρσης ο Μάης για τη γαλλική κοινωνία.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Δεν οδήγησε όμως στο μετασχηματισμό της όπως επαγγέλλθηκε.*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Όχι, και τόσο το καλύτερο από μια άποψη. Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε; Να δημιουργήσουμε ένα Σοβιέτ στο Παρίσι; Την αρνηθήκαμε αυτή την προοπτική όταν μας παρουσιάστηκε η ευκαιρία να καταλάβουμε το Δημαρχείο του Παρισιού.

Γιατί τι θα κάναμε μετά; Θα φωνάζαμε τους κλασικούς πολιτικούς, τον Μιτεράν ή τον Βαλντέκ Ροσέ να το παραλάβουν;

Ήταν ένα ενδεχόμενο ανατριχιαστικό. Έπειτα υπήρχε ο κίνδυνος της κλιμάκωσης της σύγκρουσης με την εξουσία, μια δυναμική επέμβαση του στρατού ίσως, και αυτή την εξέλιξη δεν τη θέλαμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Είκοσι χρόνια μετά ποια θεωρείτε ως τη σημαντικότερη συνέπεια του Μάη;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Θα έλεγα την ατομική και συλλογική χειραφέτηση των ανθρώπων, τη διαφορετική προσέγγιση στις διαπροσωπικές σχέσεις, τη στάση απέναντι στους

μετανάστες, την αλλαγή στη θέση της γυναίκας...

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Μια φιλελευθεροποίηση δηλαδή στις σχέσεις των ανθρώπων;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Δεν ξέρω αν σήμερα η λέξη φιλελευθεροποίηση, με την κατάχρηση που της έχει γίνει, λέει πολλά πράγματα, αλλά με την έννοια που της δίνουν οι Αμερικανοί, ασφαλώς υπήρξε μετά το Μάη φιλελευθεροποίηση.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Και η αμφισβήτηση των παραδοσιακών πολιτικών σχημάτων;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Αυτό ήρθε αρκετά αργότερα. Υπήρξαν άνθρωποι που έμειναν προσκολλημένοι σε παλιά σχήματα, σε αριστεριστικές ομάδες για πολλά χρόνια. Έπρεπε να περιμένουμε το '74 για να δούμε το τέλος του '68.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ήταν δηλαδή χαμένος χρόνος αυτός;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Χαμένος; Όχι, δεν θα το έβλεπα έτσι. Ιδιαίτερα αν σκεφθούμε ότι οι μεταβολές στην κλασική αριστερά έγιναν με ακόμη πιο αργούς ρυθμούς. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70 η παραδοσιακή αριστερά δείχνει να μην έχει συνειδητοποιήσει τι έγινε το '68.

Παραμένει προσκολλημένη σε δόγματα απαρχαιωμένα. Χρειάστηκε να περάσουν ακόμη δέκα χρόνια για ν' αρχίσει να συγχρονίζεται με την πραγματικότητα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Η γενιά σας, με κάποιον τρόπο, θρίσκειται στα πράγματα σήμερα. Βλέπουμε πρωταγωνιστές του '68 σε διάφορα κέντρα εξουσίας.*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Στην εξουσία; Το αντίθετο θα έλεγα. Πολλοί λίγοι βρίσκονται στα παραδοσιακά κέντρα εξουσίας. Το να είναι σε διάφορες θέσεις αλλού το θεωρώ φυσικό, δεδομένης της ηλικίας τους και της φύσης της γαλλικής κοινωνίας. Γιατί η γαλλική κοινωνία είναι αρκετά εύκαμπτη, αφομοιωτική και απορρόφησε πολλούς. Δεν τους απέβαλε όπως στην Ιταλία ή τη Γερμανία, λ.χ., όπου η αντίστοιχη γενιά δεν παίζει τον ίδιο ρόλο. Όμως κατά κανένα τρόπο η γενιά του '68 δεν βρίσκεται στην εξουσία.

Ούτε στα παραδοσιακά κόμματα της αριστεράς θα θρείτε πολλούς. Και η παρουσία μερικών σε υπουργικά επιτελεία στα πέντε χρόνια της διακυβέρνησης των σοσιαλιστών ήταν πραγματικά η εξαίρεση.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Έχουν απομακρυνθεί λοιπόν από την πολιτική;

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Νομίζω ότι έχουν διατηρήσει την ίδια αποστασιοποιημένη, κριτική στάση απέναντι στην πολιτική και τα κόμματα που είχαν και το '68. Γιατί το '68 ήταν η άρνηση του παραδοσιακού τρόπου άσκησης της πολιτικής και των κομματικών πρακτικών. Όπως τότε δεν συμμετείχαμε σε μεγάλα κόμματα έτσι δεν συμμετέχουμε και τώρα.

Κοιτάζοντας πίσω, έχω ένα συναίσθημα αντιφατικό και νομίζω ότι οι περισσότεροι της γενιάς μου το έχουν. Αυτά τα είκοσι χρόνια αλλάξαμε ριζικά, χωρίς αμφιβολία, αλλά στο βάθος παραμένουμε οι ίδιοι. Ωριμάσαμε, γίναμε ίσως πιο ρεαλιστές αλλά μένουμε πιστοί στις ίδιες αξίες. Απόσταση από την παραδοσιακή πολιτική είχαμε πάντα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Είχε όμως η γενιά σας τη φιλοδοξία να παίζει

ένα ρόλο αποφασιστικό στις πολιτικές εξελίξεις. Και σεις σήμερα από τη θέση σας συμμετέχετε στην πολιτική, είστε διαμορφωτές της κοινής γνώμης.

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Δεν νομίζω ότι ζητήσαμε τίποτα από κανένα. Κάναμε διάφορα πράγματα, άλλα πέτυχαν, άλλα όχι. Δεν έχω την αίσθηση ότι ζητήσαμε κάποιο ρόλο. Όσο για μένα προσωπικά, ήμουν στη *Liberation* σε μια εποχή όπου μας αντιμετώπιζαν με δυσπιστία, μας θεωρούσαν τρελούς που ξεκινούσαμε μια τέτοια ιστορία. Κάναμε υπεράνθρωπες προσπάθειες για να γίνει η *Liberation* εφημερίδα. Ήταν πάρα πολύ κακή στην αρχή. Και στο περιεχόμενο και στη μορφή.

Αλλά ήταν η δική μας εφημερίδα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Την εγκαταλείψατε όμως...

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Έμεινα σ' αυτή την εφημερίδα δεκατέσσερα χρόνια, ανέθηκα στην ιεραρχία, δεν είχα τι άλλο να κάνω. Σκέφτηκα να ξαναγυρίσω στη βάση αλλά αυτά τα πράγματα δυστυχώς δεν γίνονται.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Είστε πάντως συμφιλιωμένος με το παρελθόν σας.

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Απόλυτα. Δεν μετανιώνω για τίποτα απ' όσα έχω κάνει. Και θεωρώ ότι ήμουν αρκετά τυχερός ν' ανήκω σ' αυτή τη γενιά και ν' αποκτήσω τις εμπειρίες που απέκτησα. Δεν ανήκω στους απογοητευμένους του '68. Αντίθετα, είμαι πολύ ευχαριστημένος με ό,τι έγινε. Και επιπλέον θεωρώ ότι στα χρόνια που μεσολάβησαν δεν έχω πει τόσο μεγάλες ανοησίες που να με κάνουν να κοκκινίζω. Άλλοι δεν το απέφυγαν αυτό.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Οι σχέσεις σας με τους παλιούς σας συντρόφους έχουν αλλάξει;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Από μια άποψη είναι καλύτερες από τότε γιατί δεν υπάρχουν οι σεχταρισμοί, οι πολιτικές διαιρέσεις. Σήμερα, είναι πιο πολλά τα σημεία που μας ενώνουν από εκείνα που μας χωρίζουν.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Δεν αισθάνεστε την ανάγκη μιας συντονισμένης κοινωνικής ή πολιτικής παρέμβασης;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Όχι, γιατί ο καθένας κάνει αυτό που μπορεί στο χώρο του. Δεν ήμουν άλλωστε ποτέ φανατικός των μεγάλων κομμάτων. Συμμετείχα πάντα σε μικρές ομάδες με αθέβαιο μέλλον. Και υπερηφανεύομαι γιατί ανήκα στη μόνη πολιτική οργάνωση που διαλύθηκε στις αρχές του Μάη, στην «Κίνηση Πανεπιστημιακής Δράσης». Είμαστε το πολύ 30 και αποφασίσαμε να διαλυθούμε γιατί θεωρούσαμε γελοίο να συνεχίσουμε ως οργάνωση, θέλαμε να μπούμε στα γεγονότα, στις μάζες.

Σήμερα δεν νομίζω ότι υπάρχει ανάγκη ενός πλαισίου δράσης των παλιών του '68.

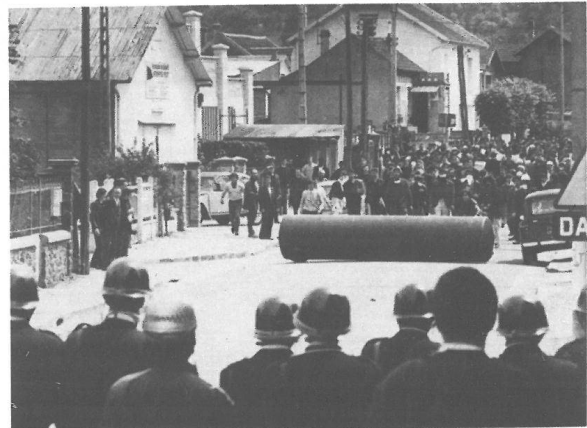
Πολλές συγκλίσεις γίνονται μόνες τους. Σχεδόν από ένστικτο. Γιατί είμαστε άνθρωποι με κοινή ιστορία, κοινές εμπειρίες, υπάρχει ένα είδος δικτύου, αυτό εξάλλου, πιστεύω ότι γίνεται με κάθε γενιά.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Η γαλλική πολιτική πραγματικότητα σας ικανοποιεί;*

ΜΠΟΥΓΚΡΩ: Θα μπορούσε να είναι ακόμη χειρότερη. Ευτυχώς από τη θέση μου, από τη δουλειά μου μπορώ

να είμαι από μια πλευρά εντελώς μέσα και από μια άλλη τελείως απ' έξω. Χωρίς να έχω ούτε τα πλεονεκτήματα αυτών που είναι τελείως μέσα ούτε τα μειονεκτήματα όσων είναι απ' έξω.

Ίσως γι' αυτό, φαντάζομαι, διάλεξα και αυτή τη θέση!

7 Μαΐου 1968. Διαδήλωση στη λεωφόρο των Ηλυσίων.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ

Μπυρνιέ

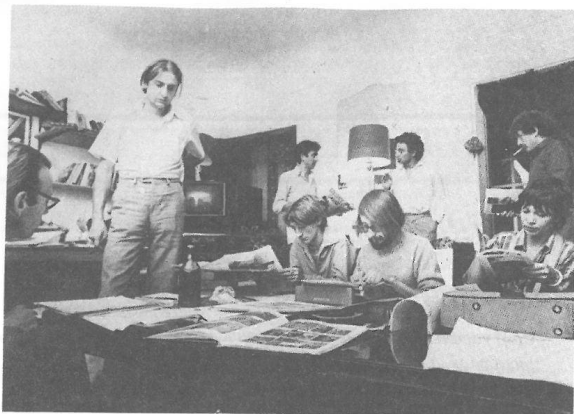

Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Στις παρα-συνέπειες του Μάη θα πρέπει να εντάξουμε και την ανάπτυξη –όχι αμέσως– ενός τύπου αντι-εξουσιαστικού με μια έννοια, μη παραδοσιακού με μια άλλη, που κράτησε από το Μάη χαρακτηριστικά όπως η απομυθοποίηση θεσμών και προσώπων, ο σαρκασμός, το χιούμορ, η περιφρόνηση της πολιτικάντικης πολιτικής, που ήθελε, με άλλα λόγια, να βρίσκεται στο αντίθετο ρεύμα.

Σ' αυτό το είδος πρέπει να καταταχθεί και το Actuel που μετέφερε στη Γαλλία την καλιφορνέζικη αντικουλτούρα, το μεγάλο ρεπορτάζ, το κινήγι «διαφορετικών» θεμάτων.

Ο Μισέλ-Αντουάν Μπυρνιέ ήταν μαζί με τον Ζαν-Φρανσουά Μπιζό από τους συνιδρυτές του Actuel και σήμερα παραμένει αρχισυντάκτης του.

1975. Η ομάδα του ACTUEL. Στο μέσο ο Μισέλ-Αντουάν Μπυρνιέ.

ΜΠΥΡΝΙΕ: Η πορεία μου διαφοροποιείται από αυτή των άλλων συντρόφων μου νωρίτερα από το '68. Ήδη από το '65-66 σκεφτόμουν ότι η επανάσταση δεν είναι στην ημερήσια διάταξη. Ανήκα στους «Ιταλούς» της Ένωσης Κομμουνιστών Φοιτητών» (UEC) και μαζί με τον Κουσνέρ ήμουν ένας από τους πιο «ρεβιζιονιστές», τους πιο δεξιούς. Είχαμε χιούμορ και το χρησιμοποιούσαμε. Το χιούμορ είναι ένα στοιχείο εικονοκλαστικό για τους κομμουνιστές και τους αριστεριστές.

Έτσι, το Μάρτη του 1965 στο 8ο συνέδριο της UEC διαγραφόμαστε και στρεφόμαστε σε άλλα πράγματα, στη δημοσιογραφία κυρίως.

Τότε γνωρίζω –γνωρίζουμε με τον Κουσνέρ– τον Εμμανουέλ ντ' Αστιέ ντε λα Βιζερι, παλιό υπουργό του Ντε Γκωλ στην απελευθέρωση παλιό αριστερό και εκδότη της πρώτης *Liberation* που έκλεισε μετά από παρέμβαση του ΓΚΚ το φθινόπωρο του '64.

Η γνωριμία αυτή θα σφραγίσει τη ζωή μου. Ο Ντ' Αστιέ ήταν μια εξαιρετική φυσιογνωμία, ρομαντικός, πολύ σικ, ένα είδος κόκκινου αριστοκράτη. Έβγαζε τότε ένα μηνιαίο περιοδικό το *Evenement* που συγκέντρωνε τα γεγονότα του μήνα με πολλές φωτογραφίες και σχόλια. Μου πρότεινε να δουλέψω εκεί και δέχτηκα.

Βρίσκομαι τότε στην περίεργη κατάσταση να έχω αριστερές και γκαλικές ιδέες συγχρόνως. Να δουλεύω σε ένα έντυπο γκαλικό και αντιγκαλικό ταυτόχρονα, προοδευτικό αλλά και ενσωματωμένο, εγώ ένας νέος άνθρωπος, –ήμουν τότε μόλις 24 χρονών, που προερχόμουν από την άκρα αριστερά.

Όταν οι φίλοι μου εξακολουθούν να είναι στο Πανεπιστήμιο εγώ το εγκαταλείπω και μαζί με εγκαταλείπουν και οι επαναστατικές ιδέες. Για να είμαι ακριβέστερος ήδη από το 1962 που μπήκα στην UEC δεν ήμουν αρκετά επαναστάτης. Σταμάτησα να είμαι με το τέλος του πολέμου της Αλγερίας.

Αρχίζω λοιπόν να πιστεύω ότι οι σύντροφοί μου σφάλουν, ότι ο Κριθίν είναι τρελός, ότι είναι λάθος να φτιάχνουν γκρουπούσκουλα και να πιστεύουν στο προλεταριάτο. Παρέμενα βέβαια στην αριστερά αλλά πίστευα ότι δεν είχαν δίκιο να επιζητούν την επανάσταση. Η επανάσταση δεν θα γινόταν, είχα πεισθεί.

Και ξαφνικά ξεσπάει ο Μάης του '68.

Την ημέρα της πρώτης διαδήλωσης, στις 3 Μαΐου, βρισκόμουν στο ραδιοφωνικό σταθμό *Europe 1* και ετοιμάζαμε με τον Ντ' Αστιέ μια εκπομπή-συζήτηση για την «Άνοιξη της Πράγας», όταν εισβάλει ένας φίλος στο στούντιο και μου λέει:

«Συμβαίνουν φοβερά πράγματα στο Καρτιέ Λατέν, πρέπει να μιλήσεις».

Σκέφτηκα τότε –όπως και πολλοί παλιοί μου σύντροφοι, άλλο αν δεν το ομολογούν τώρα– «Τρελοί θα είναι. Δεν γίνονται έτσι αυτά τα πράγματα, χωρίς οργάνωση. Πρόκειται για προβοκάτσια».

Τελικά πηγαίνω στο Καρτιέ Λατέν και σε είκοσι λεπτά βρέθηκα να πετάω πέτρες με παιδιά 5 και 10 χρόνια νεότερά μου. Με συνεπήρε ο επαναστατικός πυρετός και

γέμισα ενοχές για την προηγούμενη στάση μου.

Μαζί με τους Σαλί, Μπον και άλλους συμμετείχα στην έκδοση της εφημερίδας του Μάη της *Action*. Στην αρχή δεν ήθελαν να φαίνομαι, με κατηγορούσαν για γκαλισμό, για σχέσεις με την αστική τάξη. Τρόμαξα με το σεχταρισμό γιατί ήταν φίλοι μου αυτοί που μου τα 'λεγαν αυτά. Ο Ζεσμάρ μου γύρναγε την πλάτη, ο Κριθίν δεν μου 'δινε το χέρι. Και εγώ αισθανόμουν ένοχος γιατί τους αδικούσα ενώ αυτοί προετοίμαζαν την επανάσταση.

Στην αρχή παρακολουθώ τα γεγονότα σαν παράτηρητης, λίγο κομπλεξαρισμένος. Σιγά σιγά μπαίνω στο κίνημα, εγκαταλείπω το *Evenement* και έρχομαι σε ρήξη με τον πνευματικό μου πατέρα τον Ντ' Αστιέ, κάτι που μου κόστισε πολύ. Συνέχισα βέβαια να τον βλέπω, συναισθηματικά ήμουν πολύ δεμένος μαζί του αλλά έχασα τη δουλειά μου. Ήμουν ίσως ο μοναδικός άνεργος του Μάη. Οι εργάτες στο τυπογραφείο που βγάλαμε την *Action* με σέβονταν γιατί ήμουν άνεργος!...

Όμως ήμουν αληθινά τρομοκρατημένος με το σεχταρισμό. Το είδα αυτό το φθινόπωρο του '68 και το χειμώνα '68-69 στη συνέχεια όταν τα τροτσκιστικά και μαοϊκά γκρουπούσκουλα ήθελαν να κυριαρχήσουν σ' ένα κίνημα που είχε συγκλονίσει εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους.

Μην έχοντας όμως αυτή τη δυνατότητα το ευνούχισαν, το περιόρισαν. Η *Action* που ήταν ως τότε, καλώς ή κακώς, εφημερίδα επαναστατικής ενότητας έγινε αντικείμενο διαμάχης ανάμεσα σε τροτσκιστές, μαοϊκούς και άλλες ομάδες. Ο καθένας ήθελε το κομματάκι του από την τούρτα της επαναστατικής αλήθειας. Βγήκα πολύ πικραμένος απ' αυτή την ιστορία της *Action*. Τότε είχα και τις τελευταίες μου επαφές με τον Ντ' Αστιέ.

«Μπυρνιέ, μου έλεγε, κάνετε πολλή πολιτική. Διαβάστε Σταντάλ, Μπαλζάκ, Κολέτ».

Δυο μέρες πριν πεθάνει μου έδωσε τα θιβλία του Ντυμά για τη γαλλική επανάσταση. Διαβάζοντάς τα διαπίστωσα ότι ο σεχταρισμός που με είχε τόσο καταπλήξει, ο σεχταρισμός του κομμουνισμού, ο σεχταρισμός που ήταν παρών και στο Μάη, αυτό το περιορισμένο λεξιλόγιο, η φτωχή σκέψη, ήσαν παρόντα και στη Γαλλική Επανάσταση. Ο Ντυμά δεν ήταν καθόλου αντεπαναστάτης, ήταν αναμφίβολα και επαναστάτης και δημοκράτης. Τότε λοιπόν, είπα, ότι υπεύθυνος δεν είναι ο μαρξισμός. Είναι στην ίδια την επαναστατική πράξη που κατοικοεδρεύει ο σεχταρισμός. Και ξέκοψα οριστικά, στράφηκα στη λογοτεχνία. Θεώρησα ότι η κουλτούρα είναι πιο σημαντική υπόθεση. Ετοιμάζοντας μια εφημερίδα με τον Ζαν Φρανσουά Μπιζό και με άλλους είπα ότι πρέπει να αγωνιστούμε για μια πολιτιστική επανάσταση γιατί αυτό είναι το σημαντικό. Ήταν αλήθεια ότι αυτή η χώρα ήταν ανυπόφορη, ήταν αλήθεια ότι ο Πομπιντού ήταν ανυπόφορος, ότι ήταν απαράδεκτο να απαγορευούν το *Πλεϊμπόμ*, να μην μπορείς ν' αναπνεύσεις, να μην μπορείς να γαμήσεις. Τα είχαμε βιώσει όλα αυτά με τρόπο τραυματικό στα τέλη της δεκαετίας του '50 και το '68. Η αντίθεση όμως μ' όλα αυτά δεν περνούσε αναγκαστικά από την ανατροπή και τη δικτατορία του προλεταριάτου. Έτσι γεννήθηκε η ιδέα του *Actuel* που ήταν ένα περιοδικό αντικουλτούρας. Καιρός για το καλιφορνέζικο κόμικ, τα κοινόθια, την επανάσταση στα ήθη, τη μουσική, το design. Σημειώστε ότι οι ιδέες που πέρναγαν μέσα απ' όλα αυτά δεν ήταν καθόλου ήρεμες, ήταν βίαιες. Αλλά δεν επρόκειτο πια αποκλειστικά για την πολιτική. Μου έρχεται πάντοτε στα χείλη μια φράση του Μπιζό και θα την επαναλάβω, το *Actuel* ήταν μια μορφή πάλης ενάντια στις σχέτες της άκρας αριστεράς. Βέβαια δεν το είπαμε στο περιοδικό, γιατί αν το λέγαμε θα ήταν μια ακόμη πράξη πολιτική, αλλά ήταν έτσι.

Ο Βεμπέρ, ένα από τα ηγετικά στελέχη της Λίγκας, μου έλεγε ότι όταν έβλεπε κάποιον της οργάνωσής του να διαβάζει το *Actuel*, έλεγε ότι μακροπρόθεσμα ήταν χαμένος για την επανάσταση. Είχε δίκιο. Γιατί μέσα από την αντικουλτούρα, μέσα από το κόμικς, από τη μουσική, από τα κονσέρτα, τις ιδέες που έρχονταν από την Καλιφόρνια, θάψαμε τον αριστερισμό... Και αυτό, δεν το μετανιώνω καθόλου. Έτσι έγινε το περιοδικό που ξέρετε. Ξεκινήσαμε με 34.000 τεύχη και φθάσαμε τις 65.000 το 1975.

Και ενώ έχουμε κέρδη αποφασίζουμε το '75 να κλείσουμε γιατί είχαμε βαρεθεί να κάνουμε το ίδιο πράγμα.

Σκορπίζουμε, αλλά γύρω στο '76-'77 αισθανόμαστε ξανά την ανάγκη να δουλέψουμε μαζί. Η ομάδα του *Actuel* συσπειρώνεται έτσι γύρω από την έκδοση ενός Αλμανάκ, που προς μεγάλη μας έκπληξη πουλάει όσο και το παλιό *Actuel*. Το κοινό μας 2 1/2 χρόνια μετά ήταν το ίδιο, υπήρχε.

Έτσι κάναμε είκοσι μεγάλα ρεπορτάζ και φτιάξαμε ένα δεύτερο Αλμανάκ, που πούλησε γύρω στα 80.000 τεύχη. Υπήρχε λοιπόν ένα κοινό που δίψαγε για αυτού του είδους τη δημοσιογραφία. Και μεις είχαμε πράγματα να πούμε και να κάνουμε με την εμπειρία που στο μεταξύ αποκτήσαμε. Είχαμε αλλάξει αλλά και η Γαλλία είχε αλλάξει. Τα πάντα είχαν αλλάξει. Έπρεπε λοιπόν να μάθουμε τον κόσμο και έτσι αποφασίσαμε να θγάλουμε ένα καινούριο *Actuel*. Ένα περιοδικό ρεπορτάζ που να βλέπει τα πράγματα και να τα διηγείται, ν' αρπάζει την αλήθεια εκεί που οι άλλοι δεν την αρπάζουν.

Και έτσι αρχίσαμε να μιλάμε για πράγματα που συμβαίνουν στον πλανήτη. Για τη μόδα, για την κουλτούρα, για την τέχνη, για πράγματα για τα οποία άλλοι δεν μιλάνε ή τουλάχιστον δεν μιλάνε έτσι.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Δεν κάνετε πολιτική έτσι;

ΜΠΥΡΝΙΕ: Δεν κάνουμε πολιτική-πολιτική. Αυτό έχω να το κάνω από τότε που διαγράφηκα από την UEC με κάποιες εξαιρέσεις, ίσως, όπως το Βιετνάμ. Αλλά δεν ξαναγύρισα ποτέ σε κάποια οργάνωση. Κάναμε όμως μια άλλη πολιτική, αν θέλετε, λέγοντας ότι η Γαλλία πρέπει να γίνει μια χώρα πολυεθνική όπου όλοι θα αισθάνονται σαν στο σπίτι τους και όλες οι κουλτούρες θα έρχονται σε επαφή. Θέλουμε να γίνει το Παρίσι μια παγκόσμια πρωτεύουσα. Είναι η δεύτερη, σε πληθυσμό, αραβική χώρα στον κόσμο και αυτό μας συναρπάζει. Η ζαϊρινή μουσική ξεκίνησε από το Παρίσι, όπως και η φρη-τζαζ γεννήθηκε στο Παρίσι, και πρέπει να στήνουμε το αυτί μας σ' όλα αυτά. Όλα αυτά είναι πολιτικά όπως πολιτικός είναι και ο αντιρατσισμός μας. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι ξαναπαίνουμε στις παλιές διαμάχες, ότι παρακολουθούμε την πολιτική ζωή στιγμή προς στιγμή και ότι μένουμε προσκολλημένοι σ' αυτή. Κάπου κάπου γράφουμε ίσως κάτι, αλλά αυτό είναι όλο.

Εκείνο που μένει τελικά από όλη αυτή την ιστορία της γενιάς μας είναι μια ορισμένη ηθική, η πίστη σε κοινές αξίες. Μ' αυτή την έννοια υπάρχει μια συνέχεια και εμένα αυτό μ' αρέσει πολύ. Όταν συναντάω κάποιον της γενιάς μου, είτε τον γνωρίζω από παλιά είτε όχι, νιώθω ότι μιλάμε την ίδια γλώσσα. Είμαστε εκείνοι που δεν στριμώχτηκαν στους διαδρόμους της εξουσίας. Στη δεξιά είναι ελάχιστοι, στην αριστερά μετρημένοι στα δάχτυλα. Και όσοι πήγαν με τους σοσιαλιστές διατήρησαν και τις αποστάσεις και το χιούμορ τους.

Δεν υπάρχουν βουλευτές από μας, ούτε ένας υπουργός, παρ' όλο που πολλοί είναι και πιο έξυπνοι και πιο ικανοί από πολλούς βουλευτές και υπουργούς.

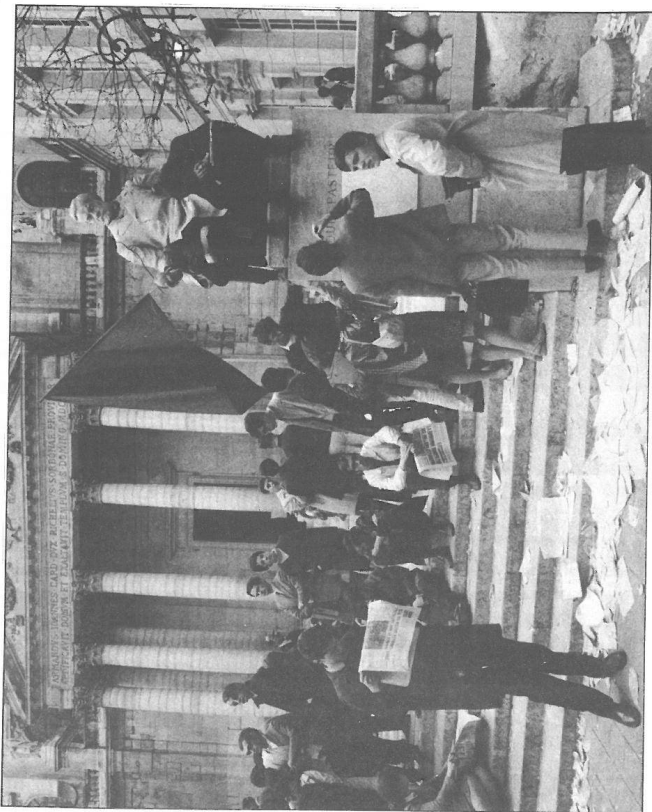
Αλλά δεν μπήκαμε στο παιχνίδι της εξουσίας. Γι' αυτό μιλάω για κοινή ηθική.

Έχουμε πολλά αντισώματα από την εποχή της UEC και των αριστεριστικών ομάδων ώστε να μην επαναλάβουμε τα ίδια λάθη.

Την τέχνη των ελιγμών, τις μηχανορραφίες, την ανειλικρίνεια, τη διπλή γλώσσα, όλα αυτά τα έχουμε αρνηθεί, τα έχουμε απορρίψει.

Πώς θα μπορούσαμε να τα ξαναχρησιμοποιήσουμε;

Και όλα αυτά περί «σέχτας» των παλιών του '68 είναι αστεία. Απλώς έχουμε την ίδια γλώσσα και συνεννοούμαστε. Ξέρουμε ότι δεν μπορούμε να μπλέξουμε τους ρόλους. Δεν μπορούμε να είμαστε και βασιλιάδες και προφήτες μαζί.

Η Σορβόνη κατειλημμένη.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ

Ασουλίν

Χατζηνικολάου

1968-1986: πολλοί ήταν εκείνοι που έκαναν τον παραλληλισμό. Για πρώτη φορά μετά από 18 χρόνια οι φοιτητές κατέβαιναν πάλι στους δρόμους. Όσοι είχαν γνωρίσει το '68 διαπίστωναν με κατάπληξη ότι αυτή τη φορά οι διαδηλωτές ήταν πολύ περισσότεροι. Είχαν όμως ένα και μοναδικό αίτημα: ν' αποσυρθεί το νομοσχέδιο για την ανώτατη Παιδεία. Μόλις ικανοποιήθηκε γύρισαν σπίτια τους.

Διαφορετική ήταν η συμπεριφορά και της άλλης πλευράς. Η γαλλική κυβέρνηση, κατεχόμενη ίσως από το σύνδρομο του '68 πρόβαλλε μόνο χαλαρή αντίσταση πριν υποχωρήσει και αποσύρει το νομοσχέδιο. Χαλαρή πολιτικά, γιατί στο επίπεδο της καταστολής ο απολογισμός του '86 ήταν τρεις νεκροί. Και πολλοί τραυματίες...

Για τις ομοιότητες και τις διαφορές του '86 με το '68 μιλήσαμε με τον Νταβίντ Ασουλίν, βασικό πρωταγωνιστή των κινητοποιήσεων του Δεκέμβρη του 1986 και μέλος της Εθνικής Συντονιστικής Επιτροπής των φοιτητών.

«Αυτές οι κινητοποιήσεις αναδεικνύουν μια καινούρια πολιτική γενιά. Όλες οι αξίες που υπερασπίζεται είναι αντίθετες με την κοινωνία έτσι όπως είναι φτιαγμένη: ισότητα, αλληλεγγύη, αλληλεγγύη, άμεσο έλεγχο των αντιπροσώπων. Οι αξίες αυτές δεν είναι καινούριες. Αποτελούν τη βάση των κοινωνικών αγώνων για έναν αιώνα. Πάνω σ' αυτές στηρίζεται η πο-

λιτική μου στράτευση. Λίγο πριν τη συμπλήρωση 200 χρόνων από τη Γαλλική Επανάσταση είναι καλό να υπενθυμίσουμε σ' αυτούς που μας κυβερνούν ότι δεν αρκεί να επικαλείται κανείς απλώς αυτές τις αξίες. Γιατί από την εποχή που υπήρχαν βερσαλιέροι και κομμουνάροι δεν έδιναν το ίδιο περιεχόμενο στις λέξεις "ισότητα" και "δημοκρατία".

Είμαι με τη μεριά των κομμουνάρων που από το 1871 εκλέγανε απευθείας τους αντιπροσώπους τους χωρίς διάκριση φύλου, εθνικότητας, φύλου και μπορούσαν κάθε στιγμή να τους ανακαλέσουν, που θεωρούσαν την ισότητα όχι μόνο δικαίωμα αλλά μια κοινωνική πραγματικότητα που πρέπει να κατευθύνει το σύνολο των οικονομικών σχέσεων της κοινωνίας που ονειρεύονταν. Αν και στη διάρκεια αυτού του αιώνα που βαδίζει προς το τέλος του πολλές δυνάμεις την κατηλέυτηκαν, αυτή η προσδοκία δεν έχει πεθάνει. Ξαναζεί κάθε φορά που η νεολαία σηκώνει κεφάλι από τη Νικαράγουα στην Πολωνία, περνώντας από τη Γαλλία σ' αυτήν την χειμωνιάτικη άνοιξη της».

Αυτά έγραφε ο Νταβίντ Ασουλίν λίγους μήνες μετά το Δεκέμβρη του '86.*

Σήμερα μετέχει στις επιτροπές στήριξης της υποψηφιότητας του Πιερ Ζυκέν για τις προεδρικές εκλογές και είναι μέλος της LCR (Ligue Communiste Revolutionnaire – Επαναστατική Κομμουνιστική Λίγκα-Τροτσκιστές).

* D. Assouline et S. Zappi, Notre printemps en hiver, Ed. La Découverte, Paris, 1987.

ΑΣΟΥΛΙΝ: Οι περισσότεροι απ' όσους συμμετείχαν το Δεκέμβρη του '86 στις κινητοποιήσεις είναι παιδιά του '68. Και ληξιαρχικά, με την έννοια ότι είναι παιδιά αυτών που έκαναν το '68 και πολιτιστικά αφού μεγάλωσαν με τις αξίες του '68.

Γιατί ο Μάης μπορεί να απέτυχε πολιτικά ως προς τους στόχους που έθεσε, εντούτοις όμως επέφερε τρομακτικές αλλαγές στις σχέσεις των ανθρώπων και τις νοοτροπίες. Αλλαγές που επηρέασαν βαθιά τον ιστό της γαλλικής κοινωνίας.

Πολιτισμικά η μετά το Μάη περίοδος διαρκεί ακόμη και εμείς σ' αυτό το κλίμα ανατραφήκαμε.

Οι κινητοποιήσεις του '86 έχουν βέβαια πολλές διαφορές με το Μάη έχουν όμως και ομοιότητες σημαντικές και εάν η κυβέρνηση δεν έκανε τελικά πίσω ίσως επαναλαμβάνονταν τα ίδια φαινόμενα με το Μάη.

Για μένα το κίνημα του '86 δεν ήρθε ξαφνικά. Ξαφνικά ήταν για την κυβέρνηση και τα κόμματα της αντιπολίτευσης που είχαν πεισθεί από την ίδια τους την προπαγάνδα για την αδρανοποίηση και τον ατομισμό της νεολαίας. Αλλά όσοι δεν αποδεχόμαστε αυτή την άποψη δεν εκπλαγήκαμε καθόλου. Το μόνο ξάφνιασμα για μας ήταν το μέγεθος του κινήματος. Αυτό δεν το είχαμε προβλέψει. Ό-

πως δεν μπορούμε να προβλέψουμε ποτέ ένα μαζικό κίνημα.

Εάν τώρα θέλουμε να βρούμε την αφετηρία αυτού του κινήματος θα πρέπει να ανατρέξουμε στο 1983, όταν γίνεται η πρώτη πορεία των Μπερ* ενάντια στο ρατσισμό και για ίσα δικαιώματα.

Είναι η πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια που η νεολαία κατεβαίνει στο δρόμο για να υπερασπιστεί αυτές τις αξίες. Μετά έρχεται το *SOS-Racisme*** . Κάνοντας λοιπόν έναν απολογισμό βλέπουμε ότι από το '83 υπάρχει μια σταθερή ανάπτυξη του κινήματος γύρω από τους άξονες της αλληλεγγύης, της ισότητας, του αντιρατσισμού και έτσι φθάνουμε στην έκρηξη του '86.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Το κίνημα του '86 είναι μαζικό, αρνείται όμως οποιαδήποτε πολιτική ετικέτα παρ' όλο, που από τα αιτήματα τοποθετείται στ' αριστερά και αντιπαράκειται σε μια δεξιά κυβέρνηση. Έχει μόνο ένα αίτημα, μερικό, όπως είναι η απόσυρση ενός νομοσχεδίου, παρ' όλο που υπάρχει έδαφος για συνολικότερες διεκδικήσεις (κρίση του πανεπιστημιακού μοντέλου, ανεργία) και μόλις αυτό το αίτημα ικανοποιείται σταματάει κάθε διεκδίκηση. Παράλληλα, διαλέγει μορφές άμεσης δημοκρατίας για να εκφραστεί (γενικές συνελεύσεις, απεργιακές επιτροπές) παραγκωνίζοντας τις συνδικαλιστικές οργανώσεις.*

Ποια εξήγηση δίνεις για την εμφάνιση αυτών των χαρακτηριστικών;

ΑΣΟΥΛΙΝ: Σε πολλούς η μορφή που πήρε το κίνημα

* Μπερ (Beus) ονομάζονται οι Άραβες που έχουν γεννηθεί στη Γαλλία από γονείς μετανάστες.

** Η μαζικότερη αντιρατσιστική οργάνωση στη Γαλλία.

φάνηκε εντελώς καινούρια. Δεν νομίζω ότι ήταν στο βάθος. Γιατί στη δεκαετία του '70 το μαθητικό και το φοιτητικό κίνημα όταν δεν περνούσαν από τα κεντρικά πολιτικά ή συνδικαλιστικά όργανα λειτουργούσαν με τη μορφή γενικών συνελεύσεων, απεργιακών επιτροπών κλπ.

Το νέο στοιχείο είναι ότι η άμεση δημοκρατία λειτουργήσε σε όλες τις βαθμίδες της διεύθυνσης του κινήματος και δεν ατόνησε ούτε μια στιγμή. Σεβαστήκαμε μέχρι το τέλος τις εντολές που μας είχε δώσει η βάση και ο καθένας μας, ανεξάρτητα από πολιτική ή συνδικαλιστική ένταξη ήταν ο εκπρόσωπος της γενικής του συνέλευσης.

Πού οφειλόταν αυτό; Στην πολύ ισχυρή πεποίθησή μας για την ανάγκη δημοκρατικού ελέγχου, πεποίθηση που ενισχύεται από την απόρριψη των μεθόδων της παραδοσιακής πολιτικής τάξης (καπέλωμα, ασυνέπεια) και την μειωμένη αξιοπιστία της στη νεολαία.

Πώς λειτουργήσε η άμεση δημοκρατία στην πράξη; Θα δώσω ένα παράδειγμα:

Στο δικό μου πανεπιστήμιο το Ζυσσιέ είμαστε 2.000. Φτιάχνουμε μια προσωρινή απεργιακή επιτροπή. Επειδή όμως έχουμε 10 τμήματα στο Πανεπιστήμιο κάνουμε μια γενική συνέλευση σε κάθε τμήμα και εκλέγουμε μια απεργιακή επιτροπή 20 ατόμων για κάθε τμήμα.

Μετά όμως χρειάζεται μια συντονιστική επιτροπή για ολόκληρο το Πανεπιστήμιο.

Λέμε λοιπόν ότι κάθε επιτροπή τμήματος θα στείλει 5 άτομα στην κεντρική συντονιστική επιτροπή. Εγώ εκλέχτηκα ανάμεσα σ' αυτούς τους 5 στο τμήμα μου.

Έχουμε λοιπόν 50 άτομα Συντονιστική Επιτροπή στο Πανεπιστήμιο. Και από αυτούς έπρεπε να εκλέξουμε 5 για την εθνική συντονιστική επιτροπή.

Εκλέχτηκα σ' αυτούς τους 5. Οι έλεγχοι γίνονται σε κάθε επίπεδο: στη γενική συνέλευση, στην απεργιακή ε-

πιτροπή του τμήματος στην κεντρική συντονιστική επιτροπή του πανεπιστημίου, στην εθνική συντονιστική επιτροπή.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Το καταπληκτικό είναι ότι αυτό το σχήμα λειτούργησε.*

ΑΣΟΥΑΙΝ: Λειτούργησε γιατί επέτρεψε στη δύναμη του κινήματος να μη σταματήσει, να μπορέσει να εκφραστεί ολόκληρη, αυτούσια.

Και ταυτόχρονα επέτρεψε στο κίνημα να εκφραστεί οργανωμένο χωρίς να αποδυναμωθεί όπως συμβαίνει συχνά όταν ένα μαζικό κίνημα οργανώνεται. Αυτή η μορφή άμεσης δημοκρατίας επέτρεψε όλη η ενεργητικότητα και η αποφασιστικότητα του κινήματος να διατηρηθεί έως το τέλος και το οδήγησε στη νίκη.

Αποδείξαμε ότι αυτός ο τρόπος οργάνωσης ήταν ο πιο αποτελεσματικός και δώσαμε έτσι δείγματα του πολιτικού μας ρεαλισμού.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Μπορούμε δηλαδή να μιλήσουμε για την ύπαρξη μιας αποσαφηνισμένης στρατηγικής από την αρχή ως το τέλος;*

ΑΣΟΥΑΙΝ: Θα έλεγα ότι είχαμε περισσότερο συνείδηση του τι θέλαμε παρά στρατηγική. Ήμαστε αποφασισμένοι να μην υποχωρήσουμε εάν η κυβέρνηση δεν απέσυρε το νομοσχέδιο, να μη δεχτούμε μέσες λύσεις. Γιατί ξέραμε ότι ήμασταν οι πιο ισχυροί.

Για να δώσω μια εικόνα:

Στις 4 Δεκεμβρίου 1.000.000 άτομα είναι στο δρόμο. Επιπλέον η κοινή γνώμη μας παρακολουθεί με συμπάθεια.

Για μένα είναι λοιπόν καθαρό ότι όταν μπαίνουμε στο

γραφείο του υπουργού διαπραγματευόμαστε από θέση ισχύος.

Άλλοι, όπως οι σοσιαλιστές, εμμένουν σε σχήματα παβόδοσιακά υποστηρίζοντας ότι εάν δεν κάτσουμε να διαπραγματευτούμε είμαστε αριστεριστές κλπ. Για μένα όταν μπορούμε να τα κερδίσουμε όλα είναι καθαρό ότι ο υπουργός πρέπει να υποχωρήσει.

Γιατί αυτή ήταν η θέληση του κινήματος και η εντολή που μου έδωσε η γενική μου συνέλευση: ν' αποσυρθεί το νομοσχέδιο.

Δεν είμαι ανεδαφικός. Εάν έχω να διαλέξω ανάμεσα στο τίποτα και σε δυο τρία σημεία παίρνω τα τρία σημεία.

Αλλά όταν πάω στη γενική μου συνέλευση και βλέπω ότι το κίνημα ισχυροποιείται μέρα με την ημέρα δεν υπάρχει λόγος να αρκεστώ σε δυο τρία μικροπράγματα. Άρα συνεχίζω στη γραμμή: πρέπει να τα κερδίσουμε όλα.

Αυτή ήταν η έννοια του να πάμε μέχρι το τέλος. Ήταν μια γραμμή που αποδείχτηκε σωστή αφού η κυβέρνηση υποχώρησε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Τι οδήγησε αυτή τη γενιά στη ριζοσπαστικοποίηση;*

ΑΣΟΥΑΙΝ: Όταν αυτή η γενιά αρχίζει να προβληματίζεται είναι η αριστερά στην εξουσία. Ο Μιτεράν πρόεδρος, ο Φαμπιύς πρωθυπουργός, ο Ερνύ στην άμυνα.

Τι είναι η αριστερά; Δεν ξέρουν. Όπως δεν ξέρουν και τη δεξιά. Αρχίζουν να τη γνωρίζουν το '86 και συνειδητοποιούν ότι είναι χειρότερη από την αριστερά. Δεν ανήκουν ούτε στη μια παράταξη ούτε στην άλλη. Ψηφίζουν και δεξιά και αριστερά, έχουν όμως αξίες που χαρακτηρίζουν παραδοσιακά την αριστερά: ισότητα, αλληλεγγύη, δικαιοσύνη.

Το κίνημα λοιπόν δεν ήταν απολιτικό αφού είχε αξίες πολιτικές, αφού συγκρουόταν με την κυβέρνηση. Δεν ήταν μια εξέγερση γενική όπως το '68 αλλά ήταν πολύ περισσότερο αποτελεσματική πολιτικά.

Γιατί σταματήσαμε; Γιατί είχαμε ένα αίτημα. Και ακριβώς αυτό το αίτημα διατηρεί την ενότητά μας ακόμη και αν όλοι δεν έχουν τον ίδιο βαθμό συνειδητοποίησης.

Ακόμη και αν υπάρχουν τάσεις διαφορετικές, άλλες λιγότερο, άλλες περισσότερο δυναμικές η ενότητα διατηρείται χάρις στο δημοκρατικό έλεγχο αλλά και τον περιορισμό των στόχων.

Εάν το ζητούμενο ήταν τι κοινωνία θέλουμε, ή τι είδους πανεπιστήμιο, ασφαλώς θα υπήρχαν χίλιες δυο διαφορετικές τοποθετήσεις, δεν υπάρχει αμφιβολία.

Αλλά είχαμε να κάνουμε μ' ένα κίνημα καθαρά διεκδικητικό και μάλιστα με πολύ καθορισμένο στόχο.

Μπαίνει βέβαια εδώ ένα ερώτημα: γιατί μετά τις κινητοποιήσεις δεν στράφηκαν οι νέοι αυτοί σε διεξόδους περισσότερο πολιτικές γιατί δεν εντάχθηκαν δηλαδή σε πολιτικά σχήματα. Η απάντηση είναι νομίζω απλή: γιατί δεν υπήρχε ένα πολιτικό σχήμα που να τους καλύπτει.

Το κενό αυτό προσπαθούμε να καλύψουμε τώρα με την κίνηση Ζυκέν. Και διαπιστώνουμε ότι παρ' όλο που έχει περάσει ένας χρόνος και τα πράγματα δεν είναι τόσο ζεστά υπάρχουν ερείσματα στη νεολαία. Στις επιτροπές στήριξης της υποψηφιότητας Ζυκέν θρίσκουμε πολλούς που ήταν στις απεργιακές επιτροπές πέρυσι και που δεν ανήκουν σε καμιά πολιτική οργάνωση. Ο χώρος λοιπόν υπάρχει. Και ο στόχος είναι να γυρίσουν οι άνθρωποι στην πολιτική.

Υπάρχουν δυνάμεις αδρανοποιημένες εξαιτίας της έλλειψης εναλλακτικής πρότασης.

Δυνάμεις απογοητευμένες από την κρίση του εργατικού

κινήματος, την κρίση του ΚΚ, δυνάμεις που θέλουν και μπορούν να πολιτικοποιηθούν αλλά δεν θέλουν να ενταχθούν σε συγκεκριμένα σχήματα.

Η πρώτη προτεραιότητα για μένα είναι ν' αναπτυχθεί μια δυναμική, να συσπειρώσει αυτή η κίνηση όσο το δυνατόν περισσότερους.

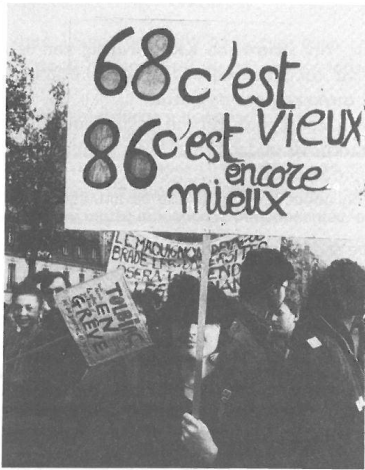
Μετά θα δούμε το σχήμα που θα επιλέξουμε: κίνημα ή κόμμα.

Σε κάθε περίπτωση το σχήμα αυτό θα πρέπει ν' απευθύνεται στους εργαζόμενους με την ευρεία έννοια και στη νεολαία. Και να τοποθετείται ξεκάθαρα στ' αριστερά. Διαφορετικά θ' αφήσουμε το χώρο ελεύθερο στο ΚΚ που παρ' όλη την πτωτική του πορεία μπορεί με τους μηχανισμούς του να μπλοκάρει κάθε εξέλιξη και εμείς θα γίνουμε στήριγμα της σοσιαλδημοκρατίας, στ' αριστερά της βέβαια αλλά ελάχιστα διαφοροποιημένοι.

Για να επανέλθω στις κινητοποιήσεις του '86, νομίζω ότι την πολιτική μετάφραση του τι συνέβη τότε θα την έχουμε σε πέντε χρόνια. Θα δούμε τότε αυτή τη γενιά να συσπειρώνεται γύρω από αιτήματα πιο γενικά.

Γιατί πιστεύω ότι υπάρχει μια στροφή προς τ' αριστερά κι ακόμη μια στροφή προς τ' αριστερά μέσα στην ίδια την αριστερά.

Απλώς η διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης θα γίνει πιο αργά και σε διαδοχικά στάδια. Σ' αντίθεση με το '68 όπου όλη η δυναμική εκείνης της γενιάς μεταφράστηκε αμέσως σε πολιτική πράξη.

Το '68 είναι παλιό. Το '86 πιο καλό.
Σύνθημα από τις φοιτητικές κινητοποιήσεις του '86.

Ο Νταθίντ Ασουλίν μιλάει στους δημοσιογράφους μετά τη συνάντησή της συντονιστικής επιτροπής των φοιτητών με τον υπουργό Παιδείας στις 4 Δεκεμβρίου 1986.

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν

Χατζηνικολάου

Το '68 ένας μεγάλος αριθμός ελλήνων πολιτικών εξορίστων, προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών και νέων επιστημόνων ζει στο Παρίσι.

Ο Σύλλογος Φοιτητών και Επιστημόνων αριθμεί περί τα τρακόσια μέλη, αριθμός μεγάλος αν σκεφτεί κανείς πως με τις κινητοποιήσεις και συγκεντρώσεις κατά της δικτατορίας που οργανώνει η συμμετοχή σ' αυτόν θέτει σε κίνδυνο την επιστροφή στην Ελλάδα.

Τι ήταν για τους Έλληνες ο Μάης του '68; Πώς ήταν αυτή η διαφορετική, για τα δικά τους μέτρα εξέγερση;

Για μια απάντηση, που δεν αποκλείει και άλλες, αναζητήσαμε τον τότε πρόεδρο της ΕΠΕΣ («Ένωση των εν Παρισίοις Ελλήνων Σπουδαστών») Νίκο Χατζηνικολάου, σήμερα καθηγητή της Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Οι έλληνες φοιτητές διαδηλώνουν στο Παρίσι. Στην πρώτη σειρά τελευταίος δεξιά ο Ν. Χατζηνικολάου.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Ποιος ήταν κατά τη γνώμη σας ο χαρακτήρας των γεγονότων του γαλλικού Μάη;

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Ν' αρχίσω με μια διευκρίνιση. Αυτά που συνέβησαν στη Γαλλία, και ειδικότερα στο Παρίσι, το Μάη του '68 και μετά, δεν είχαν καμιά απολύτως σχέση με καταστάσεις σαν αυτές που ζήσαμε στην Ελλάδα στη φάση 1946-49 ή μετά, με τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα βασανιστήρια, τις απολύσεις κ.τ.λ. Είναι γνωστό ότι ο στρατηγός Ντε Γκωλ είχε δώσει ρητή εντολή στον αρχηγό της αστυνομίας να μην ανοίξει ούτε μύτη. Ο στρατός επίσης δεν κινήθηκε καθόλου και υπήρχε φυσικά εντολή για να μην κινηθεί. Μόνο για εκφοβισμό μετακινήθηκαν κάποια τανκς στα περίχωρα του Παρισιού, γύρω στις 30 Μαΐου, αν θυμάμαι καλά. Η αστυνομία, τα MAT θα λέγαμε καλύτερα, δηλαδή τα CRS, στα οδοφράγματα που είχαν στηθεί απ' τους φοιτητές, οδοφράγματα που έμοιαζαν μ' αυτά του 19ου αιώνα, με την αποφασιστική διαφορά ότι στα οδοφράγματα του Μάη δεν υπήρχαν όπλα, έριχνε μόνο δακρυγόνα κι όταν έκανε έφοδο για να διαλύσει ένα οδόφραγμα έριχνε άγριο ξύλο σ' όσους έβρισκε μπροστά της.

Καταλαβαίνετε πως όταν μερικοί μιλούν τώρα ή μιλού-

σαν τότε για «επανάσταση» παίζουν με τις λέξεις. Σ' αυτό το επίπεδο η μεγάλη επανάσταση ήταν πετροπόλεμος. Αλλά ευτυχώς δεν είχε μόνον αυτές τις διαστάσεις. Ήταν συγχρόνως, από μια στιγμή και μετά, η πιο μαχητική και η πιο μεγάλη εργατική κινητοποίηση που έγινε σε αναπτυσσόμενη καπιταλιστική χώρα μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Και ήταν επίσης, κι αυτό απ' την αρχή μέχρι το τέλος, η πιο ζωντανή και η πιο ριζοσπαστική αμφισβήτηση των παραδοσιακών αξιών που διέπουν την πανεπιστημιακή και γενικότερα την πνευματική ζωή της Γαλλίας. Ίσως, και πέρα απ' αυτό, να ήταν η πρώτη μαζική αμφισβήτηση της καταναλωτικής κοινωνίας και της ρουτίνας που τη συνοδεύει.

Έτσι, νομίζω πως τα σημαντικά στοιχεία του Μάη είναι αρκετά και δε χρειάζεται να φτιάχνουμε επιπρόσθετα και επαναστάσεις εκεί που δεν υπήρξαν. Δεν ξέρω ποιες ήταν οι προσωπικές πεποιθήσεις των πρωταγωνιστών του Μάη εκείνη την εποχή. Αλλά πολλοί που συμμετείχαν στο κίνημα νόμιζαν πως συμμετέχουν σε επανάσταση κι αυτό ήταν μια τραγική αυταπάτη. Αυτά που λέω τώρα δε βγαίνουν εκ των υστέρων. Ειπώθηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΠΕΣ στην εισήγηση που έκανε στην Έκτακτη Γενική Συνέλευση που έγινε στη Σορβόνη γύρω στις 22 Μαΐου. Ο δεύτερος μύθος που κυκλοφόρησε και κυκλοφορεί είναι οι φοβερές κακουχίες που πέρασαν οι αγωνιστές του Μάη. Αυτά είναι αστεία. Τίποτα δεν έπαθαν.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Πριν το '68 δεν υπήρχε ένα κλίμα ασφυκτικό, καταπιεστικό που προετοίμασε το '68;

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Αναμφισβήτητα ναι, παρ' όλο που θα μπορούσε κανείς δικαιολογημένα ν' αναρωτηθεί αν το κλί-

μα ήταν λιγότερο ασφυκτικό δέκα χρόνια πριν ή τώρα, είκοσι χρόνια μετά, το Μάη. Πάντως στο σημείο αυτό ο Κον Μπεντίτ διεκδικεί αναμφισβήτητα έναν τίτλο τιμής. Έκανε πολλές επιπολαιότητες μετά αλλά κι εκείνη την περίοδο. Αλλά νομίζω ότι στη φάση Μαρτίου - αρχές Μαΐου η δράση της ομάδας «22 Μάρτη» τόσο στη Ναντέρ όσο και στο ίδιο το Παρίσι ήταν σημαντική. Όχι ότι αυτή η ομάδα «έφερε το Μάη». Στη δημιουργία της εκρηκτικής αυτής κατάστασης συνετέλεσαν πολλοί παράγοντες, αντιφατικοί αναμεταξύ τους αλλά που συνδυάστηκαν εκείνη τη στιγμή. Η νεολαία των Πανεπιστημίων αλλά και των σχολείων, τουλάχιστον ένα σημαντικό μέρος της, σίγουρα ασφυκτιούσε. Ένα άλλο μέρος της ακολούθησε με πραγματικό ενθουσιασμό αυτούς που οργανωμένα και δυναμικά πρωτοστάτησαν στις κινητοποιήσεις με το σύνθημα «Δεν είναι παρά μια αρχή, ας συνεχίσουμε τον αγώνα», «Φοιτητές-Εργάτες ενωμένοι», «Η φαντασία στην εξουσία», κ.τ.λ.

Σίγουρα οι αρχικοί πυρήνες των κινητοποιήσεων, μέχρι τις 10-13 Μαΐου, αποτελούνταν από νέους που ήταν βαθύτατα επηρεασμένοι απ' τις μαρξιστικές ιδέες (μαζί με τις νεότερες εκδοχές τους: Λεφέβρ, Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα, η ομάδα των Arguments) και ταυτόχρονα εκτός κομμουνιστικού κόμματος, αντί-ΚΚΓ θα 'λεγα. Ένα ευρύτατο φάσμα, από μαοϊκούς μέχρι τροτσκιστές, σιτουασιονίστες και αναρχικούς ή αριστερούς σοσιαλιστές (του PSU) που είχαν συσπειρωθεί γύρω απ' την UNEF (τη γαλλική ΕΦΕΕ) σαν συνδικαλιστικό φορέα.

Βέβαια πολλοί και μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα Γαλλίας διαπίστωσαν τη δογματική ακαμψία της πολιτικής του κόμματος και τη μετριότητα της ηγεσίας του. Γραμματέας ήταν τότε ο Βαλντέκ Ροσέ, άνθρωπος τίμιος αλλά χωρίς καμιά λάμψη, και προετοιμαζόταν για διάδο-

χος ο θλιβερός Ζωρζ Μαρσαί. Στην πρώτη φάση το Κομμουνιστικό Κόμμα δε συμμετείχε στις κινητοποιήσεις και χτύπησε ανοιχτά τους πρωτεργάτες τους (και ιδιαίτερα τον Κον Μπεντίτ).

Από την άλλη πλευρά οι πανεπιστημιακές αρχές και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας ακολούθησαν μια πολιτική αδιαλλαξίας, δε δέχονταν να συζητήσουν με τους φοιτητές, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί όξυνση κι από ένα σημείο και πέρα ένα είδος χιονοστιβάδας. Και πάλι όμως το κίνημα δε θα έπαιρνε τις διαστάσεις που πήρε αν δεν υπήρχε και κάτι άλλο. Κατά τη γνώμη μου βασικός παράγοντας για την ανάπτυξη του κινήματος ήταν η πολιτική του Ντε Γκωλ στη Μέση Ανατολή. Η πολιτική αυτή είχε προκαλέσει τρομακτικές αντιδράσεις απ' την πλευρά των υποστηρικτών του Ισραήλ στη Γαλλία.

Έτσι εξηγείται και η υπέρμετρη κάλυψη και βοήθεια που δέχτηκε το φοιτητικό κίνημα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, κυρίως το ραδιόφωνο και τον τύπο αλλά ακόμα και την τηλεόραση. Βοήθησαν λοιπόν γι' άλλους λόγους πλέον, για να φύγει ο Ντε Γκωλ και μόνον, άνθρωποι που δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον να υποστηρίξουν αυτό το κίνημα, τουλάχιστον στις ανατρεπτικές του διαστάσεις.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ποιοι ας πούμε;

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Οι σοσιαλιστές, ο Πιερ Μαντές Φρανς. Ο λόγος του στο στάδιο Σαρλετύ το αποδεικνύει. Για τους Έλληνες του Παρισιού που λόγω ιδιαίτερης ευαισθησίας για το Μεσανατολικό είχαν σχέσεις με αραβικές φοιτητικές οργανώσεις, το πράγμα αυτό φάνηκε από πολύ νωρίς. Είχαν παρέμβει δυνάμεις που ήθελαν μόνο και μόνο να πέσει ο Ντε Γκωλ και που γι' αυτό χρησιμο-

ποιούσαν το φοιτητικό κίνημα συνεισφέροντας στην ανάπτυξη του, αδίστακτα όσο οι δυνάμεις του ΚΚΓ δε συμμετείχαν σ' αυτό. Τα πράγματα βέβαια οξύνθηκαν και άλλαξαν χαρακτήρα απ' τις 13 Μαΐου και μετά όταν μπαίνει στο χορό το ΚΚΓ και η CGT πρωτοστατεί στις απεργίες και καταλήψεις των χώρων εργασίας. Αρχίζει η γενική απεργία και παραλύουν σταδιακά τα πάντα, μέχρις ότου η Ντεγκωλική παράταξη ανασυνταχθεί και περάσει στην αντεπίθεση κατά τη μεγάλη διαδήλωση της 27ης Μαΐου υπέρ του Ντε Γκωλ στην Αψίδα του Θριάμβου, με τους Μαλρώ και Ντεμπρέ να τραγουδούν κλαίγοντας από συγκίνηση τη Μασσαλιώτιδα.

Αν δε δούμε λοιπόν και το ρόλο τέτοιων παραγόντων βλέπουμε στραβά το Μάη. Δεν μπορούμε να καταλάβουμε το φαινόμενο σ' όλη του τη διάσταση αν δε δούμε και το Σαρλετύ, και το ρόλο των μασονικών στοών και του Μιττεράν τότε, και γενικότερα το ρόλο της αντίθεσης στην εξωτερική πολιτική του Ντε Γκωλ.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ποιες ήταν οι επιπτώσεις του Μάη;

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Πρώτ' απ' όλα πρέπει βέβαια ν' αναφερθούν οι συμφωνίες της Grenelle ανάμεσα στα συνδικάτα, στους εργοδότες και στην κυβέρνηση, που αφορούσαν τόσο τη μισθοδοσία όσο και γενικότερα τις συνθήκες εργασίας. Αναμφισβήτητα εκεί έγινε ένα σημαντικό βήμα και χάρη σ' αυτή την υποχώρηση των εργοδοτών σταμάτησαν και οι καταλήψεις των εργοστασίων. Αυτό όμως κράτησε λίγο. Οι περισσότερες από τις κατακτήσεις της συμφωνίας της Grenelle αναρρέθηκαν σταδιακά.

Παρ' όλη την επικράτηση του Πομπιντού στις εκλογές του Ιουνίου έγιναν θετικά βήματα και στον πανεπιστημιακό χώρο. Ένας άνεμος πραγματικής φιλελευθεροποίησης

άρχισε να πνέει για ένα διάστημα. Η ίδρυση ενός «διαφορετικού» πανεπιστημίου στη Βενσέν ήταν επίσης αρχικά ένα ενδιαφέρον πείραμα που συγκέντρωσε μερικές απ' τις καλύτερες δυνάμεις της γαλλικής διάνοησης. Σταδιακά όμως ξέπεσε και κατέληξε ένα υποβαθμισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Το 90% των ανθρώπων που πηγαίνουν εκεί, πηγαίνουν για να πάρουν ένα πτυχίο χωρίς να δουλεύουν καθόλου, χωρίς να κάνουν απολύτως τίποτα, με αποτέλεσμα σιγά σιγά ν' αποχωρήσουν οι γάλλοι φοιτητές και να μείνουν μόνον οι ξένοι. Υποβάθμιση σταθερή. Φτάσαμε στο σημείο ένας γάλλος εργοδότης ν' αποφεύγει ένα πτυχίο της Βενσέν όπως ο διάβολος το λιθάνι. Γενικά όμως η οπισθοχώρηση μέσα σε μια εικοσαετία είναι εντυπωσιακή.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Πώς έβλεπαν οι Έλληνες του Παρισιού τα γεγονότα του Μάη;*

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Ένα μικρό ποσοστό νέων παιδιών είχε αναμφισβήτητα πιστέψει πως ζούσαμε μια επανάσταση στη Γαλλία. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρακολουθούσε τις εξελίξεις με ενδιαφέρον αλλά χωρίς να ταυτίζεται με τα γεγονότα. Αυτή τη στάση κρατούσε κι ο σύλλογος. Το πρόβλημά μας ήταν πώς θα μπορούσε να δυναμώσει το κίνημα συμπάρτασης στον αγώνα κατά της ελληνικής δικτατορίας. Θα μπορούσα ν' αναφέρω την κατάληψη του ελληνικού περίπτερου στην Πανεπιστημιούπολη του Παρισιού ως ενδεικτικό παράδειγμα. Όταν όλο το Παρίσι είχε παραλύσει, όταν η αστυνομία δεν κινείται πλέον, η «κατάληψη» αυτή ήταν απλούστατη. Ήταν περισσότερο παιχνίδι παρά οτιδήποτε άλλο. Ίσως τότε μερικοί να υπερεκτίμησαν τη σημασία αυτής της πράξης. Παρέμενε όμως για όλους μας μια πράξη συμβολική με θετικό περιε-

χόμενο μια και συνέδεσε το ελληνικό περίπτερο με την υπόθεση της Ελλάδας γενικότερα. Στην προκήρυξη που κυκλοφόρησε τότε, το περίπτερο χαιρετιζόταν σαν το «πρώτο ελεύθερο ελληνικό έδαφος».

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Ο διαφορετικός τρόπος έκφρασης, η μορφή που πήρε το κίνημα του Μάη δε σας εντυπωσίασε; Αυτή η αίσθηση απελευθέρωσης, εκτόνωσης, αποχαλίνωσης ίσως, δεν ήταν έντονη;*

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Σίγουρα οι πλευρές αυτές υπήρχαν και σίγουρα μου άρεσαν. Υπήρξε όμως πολύ γρήγορα και μια εμπορευματοποίηση του Μάη που ήταν ιδιαίτερα ενοχλητική. Η αυλή της Σορβόνης απ' τις 20 του Μάη και μετά θύμιζε έντονα παζάρι. Φωτογραφίες του Στάλιν, του Τρότσκι, του Μάο στους τοίχους και αντιπρόσωποι των αντίστοιχων οργανώσεων πουλούσαν τα έντυπά τους δίπλα σε άγνωστους ποιητές που πουλούσαν τις ποιητικές συλλογές τους, άλλους που πουλούσαν μπλουζάκια με το κεφάλι του Τσε Γκεθάρρα κ.τ.λ. Εμείς είχαμε τότε τη γαλλική έκδοση του περιοδικού του συλλόγου, μια επιλογή των κυριότερων άρθρων των πρώτων 8 τευχών. Ομολογουμένως αισθανόμασταν λίγο παράξενα μέσα σ' αυτό το πανηγύρι.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Ποιες οργανώσεις ελληνικές υπήρχαν τότε;*

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Υπήρχε όλη η γκάμα. Το Μάη του '68 είχε γίνει ήδη η διάσπαση του ΚΚΕ, τουλάχιστον σ' επίπεδο Κεντρικής Επιτροπής και σ' επίπεδο οργανώσεων Δυτικής Ευρώπης. Επομένως είχαμε ήδη δύο τάσεις του ΚΚΕ στο Παρίσι συν άλλη μια τάση της ΕΔΑ. Μετά είχαμε τους τροτσκιστές διασπασμένους σε δύο μεγάλες τά-

σεις και σ' αυτούς θα 'πρεπε να προστεθούν οι οπαδοί του Μιχάλη Ράπτη του «Πάμπλο». Είχαμε ακόμη τους μαοϊκούς της Αναγέννησης. Δεν είμαι σίγουρος αν η ομάδα του ΕΚΚΕ είχε ήδη διαμορφωθεί τότε. Μετά υπήρχαν λίγοι σοσιαλιστές. Θυμάμαι τον πατέρα Σωμερίτη που είχε έρθει πρόσφυγας και σε μεγάλη ηλικία προσπαθούσε να κάνει ό,τι μπορούσε. Και βέβαια είχαμε το ΠΑΚ και τη Δημοκρατική Άμυνα που ήταν πολύ ισχυρή στο Παρίσι, με πολλά αξιόλογα στελέχη.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Όσον αφορά τώρα τα μέλη του ΚΚΕ εσωτερικού. Ο ερχομός του '68 ήταν γι' αυτούς μια δικαίωση των ανανεωτικών ιδεών; Υπήρχε μια τέτοια συνείδηση;

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Υπήρχε. Αυτό έλαβε και μια κάποια δημοσιότητα. Τότε έβγαине, στο Βουκουρέστι νομίζω, ένα έντυπο που λεγόταν «Ενότητα» και εκδιδόταν από τους Παρτσαλίδη, Δημητρίου κ.λπ. σ' επαφή με κάποιους της Δ. Ευρώπης. Εκεί είχε δημοσιευτεί ένα πολύ θετικό άρθρο για τα γεγονότα. Αντίθετα, αν θυμάμαι καλά, ο «Νέος Κόσμος» είχε δημοσιεύσει κάποια δυσμενή σχόλια. Θυμάμαι επίσης τον Μίμη τον Δεσποτιδίδη και τον Μάρκο Δραγούμη να παρακολουθούν με μεγάλη προσοχή τη Γενική Συνέλευση στο μεγάλο αμφιθέατρο της Σορβόνης.

Όπως σας είπα ήδη, τα γεγονότα του Μάη τα βλέπαμε απ' τη δική μας οπτική γωνία. Αναρωτιόμαστε σε τι θα μπορούσε να χρησιμεύσει το κάθε τι που συνέβαινε για τη δική μας υπόθεση στην Ελλάδα. Ήταν το μόνο που μας ενδιέφερε.

Κάποια στιγμή μάθαμε ότι οι οπαδοί της Χούντας ετοίμαζαν ένα πανευρωπαϊκό φοιτητικό συνέδριο στο Παρίσι. Πήγα τότε ως εκπρόσωπος των ελλήνων φοιτητών και επιστημόνων στο μεγάλο αμφιθέατρο της Σορβόνης να ζη-

τήσω τη συμπαράσταση των Γάλλων. Θέλαμε να διαμαρτυρηθούν, ενδεχομένως να μην αφήσουν να γίνει ένα τέτοιο συνέδριο. Κι αυτός ήταν ένας από τους λόγους για τους οποίους ο υπουργός Εσωτερικών Μαρσελλέν αποφάσισε τον Αύγουστο την απέλασή μου από τη Γαλλία, γιατί η ομιλία μου στη Σορβόνη θεωρήθηκε ανάμιξη στα γαλλικά πράγματα. Ευτυχώς η απέλαση δεν πραγματοποιήθηκε και αντ' αυτού εξορίστηκα στο Κλερμόν Φεράν, στην Κεντρική Γαλλία.

Όλες μας οι κινήσεις απέβλεπαν στην προώθηση του αντιδικτατορικού αγώνα. Για μας δεν υπήρχε μόνον ο Μάης και μετά τίποτα. Οι προσπάθειές μας συνεχίστηκαν με την ίδια ακριβώς ένταση και μετά, μέχρι τον Ιούλιο του 1974, ενώ για τους Γάλλους, ήταν ένα είδος πυρετού που ανέβηκε ξαφνικά και μετά έπεσε τελείως.

Πρόταση για φήμιση της Γενικής Συνέλευσης.

Η Γενική Συνέλευση της ΕΠΕΣ της 10.6.68 για την όριστική αντιμετώπιση της διοίκησης - διαχείρισης του Ελληνικού Περιπτέρου της CITE UNIVERSITAIRE, υιοθετεί τις παρακάτω άρχες.

1. Το Ελληνικό σπίτι ανήκει στους Έλληνες φοιτητές του Παρισιού, μέσα στα πλαίσια του Γαλ. Πανεπιστημίου αποκλεισμένης της οποιασδήποτε εξάρτησής του από τις ελληνικές άρχες.
2. Αποτελεί χώρο συνάντησης, ελεύθερης συζήτησης, διακίνησης ιδεών πολιτικού, πολιτιστικού, καλλιτεχνικού και επιστημονικού προβατισμού των Ελλήνων φοιτητών και εργαζόμενων του Παρισιού και χώρο δράσης των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους ΕΠΕΣ και ΣΕΕΓ.
3. Η διαχείριση του σπιτιού ανήκει στους Έλληνες ένοικους της Πανεπιστημιόπολης καθώς και τους Έλληνες ένοικους του Ελληνικού περιπτέρου.
4. Η διοίκηση του περιπτέρου γίνεται από Δ.Σ. εκλεγμένο από την Γεν. Συνέλευση των ένοικων στο όποιο μετέχουν επίσης Γαλλικοί αντιπρόσωποι της ΕΠΕΣ εκλεγμένοι κατ'εύθεταν από τη Συνέλευση των μελών της.
5. Η επιλογή των ένοικων γίνεται αποκλειστικά βάσει κοινωνικών κριτηρίων.
6. Το Δ.Σ. της ΕΠΕΣ εξουσιοδοτείται από την Γ.Σ. να προβάλλει τα παραπάνω αίτηματα, μέχρι την πλήρη ίκανοποίησή τους, στις Γαλλικές συνδικαλιστικές και πανεπιστημιακές άρχες.

Προκηρύξεις του Συλλόγου Ελλήνων Φοιτητών.

ΠΡΟΚΛΗΣΙΑ 1

Η Γενική Συνέλευση της ΕΠΕΣ της 10.6.1968 χαιρετίζει την πρωτοβουλία Ελλήνων φοιτητών και εργαζομένων που στις 22.5.68 κατέλαβαν το Ελληνικό περιπτερο ανακηρύσσοντάς το "ελεύθερο Ελληνικό Ξενοφόν".

- θεωρεί την πράξη της κατάληψης
1. σαν μια αντιφασιστική πράξη που επιδιώκει να βάλει τέρμα στις οποιασδήποτε εξαρτήσεις του Περιπτέρου από τις ελληνικές άρχες, υποκατάστατα της φασιστικής χούντας στο Παρίσι.
  2. σαν μια πράξη αλληλεγγύης στον αγώνα του Γαλλικού λαού μέσα στο χώρο του Πανεπιστημίου για την πλήρη χειραφέτηση και ανάπλασή του.
  3. μια πράξη που προωθεί το παλιό αίτημα των Ελλήνων φοιτητών του Παρισιού να μετατραπεί το έλλην. Περιπτερο σε χώρο συνάντησης, ελεύθερης συζήτησης, διαχειριζόμενο και λειτουργούμενο από τους ίδιους τους φοιτητές.

Camarades,

Les étudiants hellènes de Paris se sentent obligés de lancer un vif appel à tous les démocrates français réunis dans cette salle:

tout d'abord, aidez-nous à démasquer la falsification qui, pour des raisons évidentes, circule dans la plus grande partie de la presse occidentale, la radio et la télévision: qu'il s'agisse d'un coup d'Etat de certains ambitieux militaires, qui ont agité avec ou sans l'approbation du roi;

Nous déclarons ici avec toute la force de notre voix: il s'agit d'un coup d'Etat préparé et soigneusement étudié depuis longtemps par la CIA américaine et sa branche grecque (IDEA). Que ce coup d'Etat vise d'une part à exterminer ~~le régime~~ la gauche grecque, et, d'autre part à créer un bastion fort, qui servira comme base pour les prochains assauts des impérialistes américains au Moyen Orient.

Que ce coup d'Etat a eu l'appui des partis de la droite (Progressistes, ERE) aussi bien que des certains anciens dissidents du Centre, et du Palais.

Nous avertissons l'opinion publique française et mondiale sur le danger immédiat qui menace la République de Chypre.

Camarades,

ne nous faisons pas d'illusions sur les intentions des impérialistes américains:

Ils veulent arrêter, ils veulent fixer l'histoire à un éterbal présent, qui est celui de l'exploitation et de la misère des peuples entiers.

Nous sommes décidés à lutter avec toutes nos forces, en utilisant tous les moyens qui sont en notre disposition contre la dictature imposée par l'agresseur du dehors qui, à son moment, ~~pour~~ ~~avec les forces qu'il dirige et dirige~~ avec toute la ferocité qui lui est propre.

Nous, ~~avec~~ étudiants grecs hors du pays, en France, en Angleterre, en Italie, en Allemagne avons décidé (et les premiers pas

sont déjà faites: il y aura dans dix jours un premier congrès des étudiants grecs à Paris, le 15 Juin, à l'EFELYONIA M.A. (à la rue de la Harpe) de commencer une lutte concertée ~~et~~ contre la dictature qui ne cessera qu'au moment où la République Hellénique succédera ~~à~~ ~~au~~ régime ~~de~~ ~~la~~ ~~République~~ ~~de~~ ~~Chypre~~.

Camarades, aidez-nous !

Ne ~~vous~~ ~~laissez~~ pas la diffusion des falsifications et des mensonges sur le sens du coup d'Etat. Affichez ! Votre participation dans notre lutte a une importance primordiale ! Ensemble ! NOUS VAINCIONS !!!

organisme de lutte des étudiants grecs à Paris, le 15 Juin, à l'EFELYONIA M.A. (à la rue de la Harpe)

L'Assemblée Générale de la Sorbonne vient d'apprendre qu'une "Association des étudiants grecs de Paris", constitué par des agents des services policiers du régime fasciste grec, qui se disent des étudiants, invite : "A honorer l'ouverture solennelle des travaux du premier congrès de l'Union Nationale des étudiants Hellènes de France, qui aura lieu le dimanche 19 mai à 12h 30 précises, aux salons de la Maison des C'VTRAUX, 8, rue Jean-Goujon, Paris 8e".

Au moment où le mouvement des Etudiants et Enseignants rejette les structures répressives de la société capitaliste et lutte pour la refonte totale de l'enseignement,

Au moment où la classe ouvrière met en cause le pouvoir des monopoles en occupant les usines l'une après l'autre,

La convocation, à Paris, d'un congrès pour le soutien de la Junte fasciste grecque est une provocation inadmissible.

L'Assemblée Générale considère que l'apparition des groupes fascistes grecs faisant la propagande du régime des colonels est odieuse et ne tolérera pas de tentatives pareilles.

Elle exprime sa solidarité avec la résistance antifasciste des étudiants et du peuple grec.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	7
Κον Μπεντίτ	31
Ζεσμάρ	51
Κραβέτς	63
Κριβίν	79
Αμπέλ	101
Κουσνέρ	121
Βεμπέρ	133
Μπουγκρώ	153
Μπυρνιέ	165
Ασουλίν	177
Χατζηνικολάου	189